

הפסקת ההריון לאור ההלכה

הראשון לציון, הרב הראשי לישראל, מרן הרב עובדיה יוסף שליט"א לפני שאתחיל להרצות בנושא שקבעו לי, אני רוצה קודם-כל להודות לאלה שהעניקו לי הערב את הפרס. זהו כבוד חסר, נוסף על כבוד מלא. כי בנותני שעורים לרופאים, זה היה כבוד אלי שכנס רופאים שומרי תורה ומצוות יבאו לשמוע את דבר ה', דבר חציוב עד מאד. לי אישית היה כבוד בדבר הזה.

הגר"א מוילנא אומר, באבות פ"ו, שנינו: אין כבוד אלא תורה. שנאמר - כבוד חכמים ינחלו. ואילו במדרש בראשית רבה (פרשה עג ס"י יב) כתוב: "ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה, אין כבוד אלא כסף, שנאמר - בזו כסף, בזו זהב, כבוד מכל כלי חמדה". איך שני הדברים תואמים? והוא אומר: כבוד מלא ו' זה תורה. על זה אמרו: אין כבוד אלא תורה, שנאמר כבוד חכמים ינחלו. ואילו בבראשית כתוב, מאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה, כבוד חסר, לא כבוד מלא, לפיכך נדרש על כסף.

ובכן כבוד חסר זהו כסף. לזה התכוונתי, שהוסיפו לי הערב כבוד חסר, על הכבוד ומלא. אני נותן תורה לרופאים שומרי ומוקירי התורה, שבאמת יש להמליץ עליהם: "כזה ראה וקדש". שמח אני לראות אנשים יקרים כאלה, שעושים מלאכתם באמונה לאור ההלכה. על-פי דיני

תורתנו הקדושה, כאמור: על-פי התורה אשר יודוך ועל ומשפט אשר יגידוך לך תעשה. ה' יתן להם אורך ימים ושנות חיים לעשות מלאכתם באמתה, להחיות עם רב, ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו.

ועתה לעצם הענין של הפסקת הריון לאור ההלכה. לפני שנודון בענין הפסקת הריון, רציתי להקדים דברים מספר, בעצם הבעיה, אם עובר במעי אמו נקרא "נפש", או אינו בכלל "נפש".

במשנה (ספ"ז דאהלות): האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הולד במעיה, ומציאין אותו איברים איברים, מפני שחיה קודמין לחייו. יצא רובו אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש. ובסנהדרין (ע"ב:) אמר רב הונא קטן הרודף ניתן להצילו בפשו. איתביה רב חסדא לר"ה, יצא ראשו אין נוגעין בו, לפי שאין דוחין נפש מפני נפש, ואמאי רודף הוא. שאני התם ומשמיא קא רדפי לה. והרמב"ם (פ"א מה' רוצח ה"ט) כ', מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף, לפיכך הורו חכמים שהעובר שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במעיה בין בסם בין ביד, מפני שהוא כרודף אחריה להרגו. אם משהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, וזהו טבעו של עולם. ע"כ. (וכן פסק כלשון הזה בשולחן ערוך תושן משפט סי' תכה ס"ב), וכ' הכ"מ, דמ"ש שזהו טבעו של עולם, הוא תי' הגמ' דה"ל דמשמיא קא רדפו לה. ע"ש. ולכאורה קשה על הרמב"ם, דברישא למה הוצרך הטעם מפני שהוא כרודף, ותיפוק ליה שעדיין לאו נפש הוא. וכמו שפרש"י (סנהדרין עב:), דה"ל דמשום שבהריגת העובר יש עכ"פ "איסור תורה", מש"ה צריכים לטעמא דהוי כרודף, דדוקא משום פקח נפש מותר להרגו. והכי מוכח בסנהדרין (נט.). כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסני לישראל נאמרה ולא לבני נח. ופריך, אדרבא מדלא נשנית בסני לבני נח נאמרה ולא לישראל, ומשני, ליכא מידעם דלישראל שרי ולעכו"ם אסור. והקשו התוס', לר' ישמעאל דאמר ב"נ נהרג על העוברים (סנהדרין נז רע"ב), וישראל פטור, וחיצו, אע"ג דפטור מ"מ לא שרי. ע"כ. ופשוט שכונתם דלישראל אסור מה"ת, דהא אקרא קיימין דל"ל דמדלא נשנית בסני לבן נח בלבד נאמר, דא"א דלישראל יתא מותר מה שאסור לגוי. וא"כ הכונה שיש בו איסור תורה. וכן ראיתי בשו"ת חקרי לב (חאו"ח סי' נח דק"ב ע"ד) ד"ה אך, שהוכיח כיו"ב ע"ש. וכן מוכח יותר בתוס' חולין (לג.) סוף ד"ה אחד, וא"ת לר"מ דאמר אין אבר מן החי נהג אלא בבזמה טהורה (לישראל), והא איכא אבמה"ח של חיות ועופות וטוהרים דלישראל שרי ולעכו"ם אסור וכו'. וי"ל דמ"מ אבמה"ח דידהו אסור לישראל משום דבעי שחיטה. ואע"ג דלגוי אסור במשהו בשר גידים ועצם ולישראל לא מיתסר אלא בכזית בשר, הא אמר רבי יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה. ולריש לקיש דאמר חצי שיעור מותר מה"ת, דילמא לית ליה האי כללא וכו', ע"ש, והא ריש לקיש מני מודה דחצי שיעור אסור מיהא מדרבנן. (יומא עג:). אלא ודאי שהפירוש הוא דליכא מיד דשרי לישראל מן התורה ולעכו"ם אסור. ולכן הוצרך הרמב"ם לטעמא דרודף, לומר שלא מותר דבר זה אלא מפני הצלת חיי האם הנתונים בסכנה על ידו. ואע"ג דבסיפא אמרי' דמשמיא רדפי לה, היינו כשהוציא ראשו שא"א לנו להציל האם, מטעם שאין דוחין נפש מפני נפש, חשיב שפיר דמשמיא רדפי לה, אבל ברישא שאנו רשאים להצילה, כיון שעדיין לאו נפש הוא, וכמו שפרש"י (סנהדרין עב:) הנ"ל. לא אמרינן בכה"ג משמיא קא רדפי לה. ומצאתי בשו"ת

ותת יאיר (סי' לא) שעמד בקדשיא זו ע"ד הרמב"ם וע"ש. (והנה הא דקי"ל שאין ישראל נהרג
על העוברין, נפקא לן מדכתיב ולא יהיה אסון (באשה) ענוש יענש בדמי ולדות. אלמא שאין
חיוב מיתה לישראל בזה. וכ"כ להדיא ביד רמה (סנהד' נז:). וכן מבואר בהר"ן פרק יוהכ"פ
(פ"ג) בשם הרמב"ן ז"ל. ע"ש. וכ"כ הרא"ם פרשת משפטים. והסמ"ע (סי' תכה ס"ק ח.).
ומכאן תשובה למ"ש הגאון ר' שלמה הכהן מוילנא ז"ל בקונט' ידי משה שבסו"ס הפרנס
(דפ"ו סע"ב), דתימה על ר' ישמעאל דמפיק דב"נ נהרג על העוברין מדכתיב שופך דם האדם
באדם, דמנ"ל דקרא לא נאמר אלא על ב"נ, והא לא מצינו מיעוט בכתוב לגבי ישראל וכו'.
ע"ש. ואשתמטיתיה דברי הראשונים הנ"ל שהביאו לזה ראייה מפורשת. ודו"ק.
וכן בקדש ראיתי להנודע ביהודה תנינא (חחו"מ סי' נט) שהביא קושית הגאון ר' ישעיה ברלין
אליו, עמ"ש הרמב"ם פ"א מה' רוצח ה"ט, בדין המקשה לילד שחותכין העובר מפני שהוא
כרודף, ותיפוק ליה שאפי' אינו רודף כיון שאין חייבים על הריגתו הורגים אותו להציל את אמו
שחייבין על הריגתה. והשיב, ואני תמה על תמיהתו דאטו מי הותר להרוג את הטריפה להציל
את השלם, זה לא שמענו מעולם, כי מה בכך שאינו חייב על הטריפה, מ"מ הוא עושה איסור
בידים בהריגת הטריפה, ואפי' שבת החמורה מחללין על חי' שעה, ואף שע"ז אינו מציל את
השלם, הרי הוא שב ואל תעשה. וה"נ לענין עובר אף שמחללין עליו שבת אם אין סכנה לאי, מ"מ
כיון שעכ"פ אסור להרגו א"כ אי לאו דמחשב קצת לרודף יותר עדף להיות בשב ואל תעשה.
ולכן הוצרך הרמב"ם לומר שהוא כרודף. עכ"ד. ומ"ש דאטו מי הותר להרוג הטריפה להציל
את השלם? יש לסייעו ממ"ש המאירי סנהדרין (עמוד רעא). סיעה של בני אדם שפגעו בהן
עכו"ם וכו' והיה ביניהם טריפה, ימסרוהו ואל יהרגו, שהרי ההורג פטור. ע"כ. ומוכח דוקא
במסירה בלבד הא בהריגה אסור, וכמ"ש המאירי קודם לזה, ראע"ג דבשפיכות דמים יהרג ואל
יעבור, "אם א"ל קטליה לפלניא ואי לא קטילנא לדידיה ולדידך מותר להרגו ומ"מ לא הותר
אלא למסרו לו, שמא יקח ממנו כופר או יתחרט עליו, אבל להרוג בידים לא". עכ"ל. וה"נ
הכא אין להרוג הטריפה בידים להצלת השלם. (ומיהו יש להעיר מפרש"י סנהדרין עב: בר"ה
יצא ראשו, וא"ת מעשה דשבע בן בכרי דכתיב הנה ראשו מושך אליך, דדחו נפש מפני נפש,
התם משום דאפי' לא מסרוהו לו היה נהרג בעיר כשיתפשנה יואב, והן נהרגין עמו, אבל אם
היה הוא ניצל אע"פ שהן נהרגין לא היו רשאים למסרו להציל עצמן. א"נ משום דמורד במלכות
היה. וכ"ה בתוספתא. ע"כ. נמצא לפי' ראשון מותר להרוג בידים כשיש סכנה לשניהם, ודלא
קמאירי הנ"ל. וכן מדייק מפרש"י הנ"ל, בשו"ת פנים מאירות ח"ג (סי' ח), שאם יש סכנה
לעובר ולאם אפי' יצא ראשו מצילין את האם, ודוחין נפש מפני נפש. ע"ש. אלא שסיים שיש
להתישב בד"ז. והא קמן שהמאירי אוסר להרוג בידים. ובאמת שהרמ"ה סנהד' (עב:) כ' לתמוה
על פרש"י הנ"ל. והניח בצ"ע. וע"ע בחי' מהריטב"א (פסחים כה:). ובפרט שבתוספתא מבואר
כפי' השני דרש"י. ולכן אין לעשות מעשה להרג בידים. וע' בתוס' רעק"א ספ"ז דאהלות.
ודו"ק.) ומ"ש הנוב"י בפשיטות שאין מחללין שבת על עובר אם אין סכנה לאמו, לאו מילתא
פסיקתא היא, כי ז"ל הרמב"ן בתורת האדם (שער הסכנה ד"ו ע"א); ובהלכות גדולות, אשה

עוברה וידעין דאי לא אכלה ביוהכ"פ מתעקר ולדה, אע"ג דאמרינן ספק בן קיימא הוא ספק נפל הוא, שפיר דמי למיתן לה וכו'. ומדקאמר משום סכנת ולד ש"מ אפי' ליכא למיחש לדידה מחללין. והיינו דגרסין בערכין (ז:): אר"ג האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין דרך רה"ר ומקרעין את כרסה ומוציאין הולד. מאי קמ"ל דמספיקא מחללינן שבתא, ותינא ספק חי ספק מת ספק עכו"ם ספק ישראל מפקזין את הגל בשבת, מהו דתימא התם הוא דה"ל חזקה וחיותא אבל הכא ולא הו"ל חזקה וחיותא מעיקרא אימא לא קמ"ל. ואע"ג דתנן באהלות פ"ז, האשה המקשה לילד וכו', אלמא דמעיקרא לית ביה משום הצלת נפשות. ותנן נמי חינוך בן יום אחד ההורג חייב, אבל עובר לא, וקרא נמי כתיב תשלם דמי ולדות, אפ"ה לענין שמירת מצות מחללין עליו, שאמרה תורה חלל עליו שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה. הילכך אפי' בהצלת עובר פחות מבן מ' יום שאין לו חיות כלל מחללין עליו כד' בה"ג. ואיכא דס"ל שאין מחללין משום נפלים ועוברה שהריחה משום חששא דמיתה וידה היא. ע"כ. והבאו דבריו בהר"ן והרא"ש פר' יוהכ"פ (פג.). אלא שטענו שא"צ לזה, ולא משכחת סכנת העובר בלי סכנה וידה. (והקרבן נוצאל שם כ' דנ"מ לאשה המוחזקת להפיל מבלי שידק לה כלל). וכן הוא בחי' הרמב"ן והרשב"א והריטב"א נדה (מד:), דהא דמשמע דתם דעובר לאו נפש הוא (שההורג פטור), וכ"מ בסנהדרין עב: גבי המקשה לילד וכו', ואילו בערכין (ז:) אמרי' דמחללין עליו שבת אלמא דנפש הוא. י"ל דאע"ג ולא נפש הוא, מ"מ לענין הצלתו בשבת דתו בנפש, דאמרי' חלל עליו שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה. ולפ"ז מחללין שבת בעוברה שהריחה אף בשביל הולד בלבד. וכ"כ בה"ג. ע"ש. ובס' האשכול ח"ב (הל' מילה סי' לו עמוד קיז) כ', וזו כ' בה"ג גבי עוברה שהריחה מאכילין אותה, דאי לא אכלה מתעקר ולדה, אע"ג דספק נפל הוא שפיר דמי למיתן לה, ומדחלי בסכנת הולד ולא בדידה, אלמא דס"ל דמשום ספק נמי מחללין, אפי' לא הוי סכנה לאמיה. וקמ"ל דהא דאמרי' הירשבת על המשבר מביאין סכין מנה"ר בשבת ומקרעין כרסה ומוציאין הולד, אפי' לא עקר הולד לצאת, ואפי' לא ידעין אם כלו חדשיו, מחללין. ואע"ג דתנן האשה המקשה לילד וכו', ש"מ דקודם שיצא לאו נפש הוא, לענין שבת שאני דתורה אמרה חלל עליו שבת אחת וכו'. ורואה אני וכו' ועל המשבר משמע דכלו חדשיו וכו'. אבל ודאי כל ספק נפשות להקל, ועל מעוברת דאתעקר ולדה היא נפא בסכנה קיימא. ע"ש. ולפ"ד הראשונים דה"ל, הא דפרכין בערכין (ז:) דה"ל מאי קמ"ל דמספיקא מחללינן שבתא ותינא וכו'. דה"מ לשנויי דטובא קמ"ל דאע"ג דעובר לאו נפש הוא וההורג פטור, אפ"ה מחללין עליו שבת, מטעם שישמור שבתות הרבה. אלא דבלא"ה משני שפיר וגם יש להעמיס חי' זה במ"ש דלית ליה חזקה וחיותא, ולא נפש מקרי. וע' בדגול מרובה יו"ד (סי' שה) שאין האב יכול לברך על פדיון הבן כשפודהו במדינה אחרת (בזמנו), כי כל זמן שלא עברו ל' יום אין לבן חזקת חיים, כי אולי נפל הוא וכו'. והקשה ע"ז הגאון חתם סופר (בחיו"ד ס"ס רצה) דה"ל; ובמח"כ לפום ריהטא לא עיין בערכין ז: שאפי' לעובר במעי אמו אמרינן מהו דתימא לא הו"ל חזקה וחיותא קמ"ל דיהיבנא ליה חזקת חיות אפילו לחלל עליו שבת, ומכ"ש הכא דליכא אלא ספק ברכה לבטלה דרבנן בעלמא. ע"כ. ונראה

נפלאתי דאררבה הגמרא מוכיחה בעליל שאין לולד חזקת חיים, וכבר כ' הראשונים וה"ל, דאע"ג דלאו נפש הוא מחללינן שבתא מטעם חלל עליו שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה, הא לשאר ענינים חיישינן דילמא נפל הוא. (ומכ"ש לפמ"ש בס' האשכול וזאתם מיירי בכלו לו חורשיו, והדג"מ לא מיירי בהכי. וע' בנחל אשכול (שם אות ד) דטעם בה"ג משום דכתיב אשר יעשה אותם "האדם" חיי בהם. ועובר נמי מקרי "האדם", וכדילפתין סנהדרין נז: דב"ג נהרג על העוברין מדכתיב שופך דם האדם באדם, וזהו עובר שבמעו אמו. וש"מ שעל חיות אדם קפיד קרא אע"ג דלאו נפש מקרי עדיין). וא"כ צדקו דברי הרמב"ם שאין לולד חזקת חיים. וכן מתבאר באור זרוע ח"ב (ס"ס קז). ובשבולי הלקט (דקפ"ז סע"א). ועוד. וע' בשו"ת עמק שאלה (חיד"ד סי' עט). ובשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה ח"ב (סי' קכו). ואכמ"ל.

ותבט עיני להגר"י שמשלקיס בשו"ת בית יצחק ח"ב מיד"ד (סי' קטב אות ג), שהביא מ"ש הגר"י דה"ל דאטו מי דותר להרוג טריפה להציל שלם וכו', וכתב, ולכאנ' י"ל דעשה דהצלת נפשות דחזה ל"ת דהריגת טריפה, וכמש"כ בבית יצחק (או"ח סי' יח אות טז) דבטריפה ליכא מיתה אלא מלקות. ודוקא להרוג שלם (להציל אחר) אמרינן אין עשה דחזה ל"ת שיש בו מיתה ב"ד. ולפ"ז י"ל דברי הרמב"ם דנקט "דהוי כרודף", ואילו בסנהדרין עב: מוכח דלאו מה"ט הוא. וי"ל דבעובר ה"ט דעשה דהצלת האם דחזה ל"ת שאין בו מיתה, וכיון דבגמ' ילפינן לדין רודף מקרא דשופך דם האדם, דין זה נהוג גם בב"ג. ונמצא דעשה דהצלת נפשות נהוג גם בב"ג, וזה"ל עשה השוה בכל ודחי ל"ת של הריגת עובר שאין בו מיתה. ומש"ה לא הוצרכו בגמ' לה"ט דהוי כרודף, אבל הרמב"ם (פ"א מה' רוצח ה"ז) למד דין רודף מקרא דקצותה את כפה. (וכ' הגר"י שם, דהרמב"ם לשיטתיה בהל' מלכים שפוסק כר' ישמעאל דב"ג נהרג על העוברים ויליף משופך דם האדם באדם. (סנהד' נז:) וא"כ האי קרא מבע"ל לדרשא אחרייתו). וא"כ אין העשה הזה נהוג בב"ג, וזה"ל עשה שאינו שוה בכל שאינו דחזה ל"ת השוה בכל, ואע"ג דבכלאים בציצית עשה שאינו שוה בכל דחזה ל"ת השוה בכל, מ"מ עשה שאינו נהוג בב"ג גרע טפי. עכת"ד. ולפע"ד יש לפקפק בזה, כי הן אמת שברודף יש מ"ע להציל הנרדף מדכתיב שופך דם האדם וכו' או מקצותה את כפה, אבל כשאין רודף יש רק לא תעשה של לא תעמוד על דם רעך, וכמ"ש (בסנהד' עג.), מנין לרואה חבירו שטובע בנהר או חיה נטרפת כו', שנא' לא תעמוד על דם רעך. וכ"פ הרמב"ם (פ"א מרצח הי"ד). ואף גבי האשה המקשה לילד כ' הרמב"ם (שם ה"ט) שהצלת האם היא מצות ל"ת שלא לחוס על נפש הרודף, ואילו מ"ע לא קאמר, דליכא מ"ע אלא ברודף ונרדף ממש, ולא ילפינן מזה לעובר שטבעו של עולם הוא. ומעתה לא שייך בעובר עשה דחזה ל"ת דהא תרוייהו ל"ת נינהו. ואף במ"ש הגר"י שאין להרוג טריפה להציל שלם, ולא מיירי ברודף, אלא באומרים לו הרוג פלוני, והוא טריפה, ואם לאו נהרוג אותך, בכה"ג אין כאן איזה מצות-עשה להציל עצמו בפש הטרפה, וה"ה גם לאחרים, כיון שאין הטרפה רודף והשלם נרדף, ובזה אין מ"ע להרוג הטרפה להציל השלם כדי שגאמר עשה דחזה ל"ת. וכ"ש ג"כ המאירי, ודוקא מסירה דותר למסור הטרפה, ולא

הריגה בידים. אע"פ שהוא לצורך הצלת השלם. והיינו שעכ"פ גם בטריפה וזי אביזרא דשפ"ד, וכמו שיתבאר להלן בס"ד. (וע' במ"ש הבית יצחק שם שאין עשה דוחה ל"ת אלא במצות שבין אדם למקום, משא"כ במצות שבין אדם לחבירו. ע"ש. וכן בשו"ת שם אריה (חיו"ד ס"ס סד). ע"ש. ואבמ"ל). ומ"ש הבית יצחק בדין ב"נ הרודף אחר ב"נ, דלהרמב"ם דיליף מקצותה את כפה אין מצילין את הב"נ בנפשו, והו"ל עשה שאינו שזה בכל וכו'. (ושם הביא מ"ש התוס' סנהדרין נט סע"א אם גם בב"נ הורגים העובר להצלת האם. ע"ש), לכאור' הואיל ועשה שאינו שזה בכל ג"כ דוחה ל"ת השזה בכל, וכמ"ש התוס' (יבמות ו.) וכדין כלאים בציצית. ע"ש. מאן פליג לן בהכי בין היכא דשזה בב"נ או לא. ויש לפלפל בזה. וע' בשו"ת בן יהודה (סי' כא). ודו"ק.

דוחה בשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סי' קה) בד"ה ולפע"ד, הביא ג"כ דברי הרמב"ם דה"ט שדוחה העובר להציל האם משום דהוי כרודף, וכתב, והקשו עליו, דהא בסנהדרין (עב:) אמרין דמשמיה קא רדפו לה. ונ"ל משום דלכאורה קשה טובא לפמ"ש התוס' סנהדרין (נט.) שגם ישראל אסור להרוג לעובר (בעלמא), ועל כרחוק דהיינו מן התורה, דהוי כמקצת גפשו, וכחצי שיעור שאסור מה"ת, ואנן קי"ל דאף אביזרא דג"ע ושפ"ד יהרג ואל יעבור, וא"כ למה התירו להרוג העובר משום הצלת האם והא וזי אביזרא דשפ"ד. וע"ז בא הרמב"ם לתרץ, דנהי ולא דזה רודף ממש, מ"מ כיון שהוא העורר למיתת אמו הו"ל כרודף, ולכן הותר להציל האם בנפשו של העובר. עכת"ד. והוא תנא דמסייע לנו בתירוצינו (ה"ל אות א), ובחסיפת ביאור, דהו"ל אביזרא דשפ"ד, שאל"כ אף אם יש איסור תורה בהריגת העובר אין לך דבר העומד בפני פקד"נ של האם. וזה ברור. ואמנם ראיתי בשו"ת בית שלמה (חיו"מ סי' קלב) דפשיט"ל איפכא, שהואיל והעובר לאו נפש הוא, הו"ל כמו שאר עבירות שנוחזין משום ספק סכנה, ומש"ה מותר לאבד נפש העובר בשביל הצלת האם, ולא שייך בזה מאי חזית דדמא ריזך סומק טפי וכו'. ע"ש. אולם הגאון הרונאצ' וכי בשו"ת צפנת פענח (סי' נט) כ' להדיא, שהריגת עובר וזי גדר שפיכות דמים. ואסור גם בישראל מן התורה, כמ"ש התוס' סנהדרין (נט.) ע"כ. וע"ע בתוס' הרא"ש בשטה מקובצת (ערכין ז.) אות ה, שהקשה דממתני' דאהלות ואשה דמקשה לילד וכו', מוכח שכל זמן שלא הוציא ראשו מותר להרגו, וא"כ אמאי מחללין עליו שבת. הילכך נראה דחשיב כספק נפשות, ובמתני' דאהלות דחזין ספק נפש מפני נפש ודאי. ע"כ. אלמא דחשיב מיהא כספק נפש. ומש"ה צריכים אנו לטעמו של הרמב"ם דהוי כרודף. והן אמת שמדברי הראשונים (שהבאו לעיל אות ב) שהזכירו מההיא דאהלות ולא נפש הוא, משמע דס"ל שא"צ לטעמו של הרמב"ם דהוי כרודף, וגם לא ס"ל כהרא"ש ה"ל בתירוצו, אלא דקא לגבי חילול שבת אמרין חלל עליו שבת א' וכו'. מ"מ ברעת הרמב"ם מיהא י"ל כאמור דחשיב קצת נפש ואביזרא דשפיכות דמים הוא. וכאמור. וכן מוכח מד' הנוב"י תנ"ל, שהסביר דדמי לטריפה שאסור להרגו בשביל להציל השלם וכו'. ולא אכחזר כי ראיתי במנחת חינוך (מצוה רצו) שכ', ונ"ל דבסיעה של בג"א שאמרו להם עכו"ם תנו לנו א' מכס ונהרגנו וכו', אם היה טריפה ביניהם אפי' לא יחזוהו מותר למסור כדי להציל עצמם, כיון ולא אקרי נפש

כלל, ולא שייך כאן הסברא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי וכי'. וגם הקבלה ביד חז"ל דמ"מ לא מקרי שפ"ד. ע"כ. וכבר קדמו המאירי בעצם הדין, ומ"מ להרע י"ל דהוי בכלל אביחרא דשפ"ד. (וה"נ בד"ן עבר, כי עבר וטריפה שדים ברבר זה, כמ"ש הרמב"ם (פ"ט ממלכים ה"ד). ע"ש). ובכל דיני התורה טריפה חשיב כחי. וכמ"ש הרמב"ם (פ"א מאיסורי ביאה ה"ב) שהבא על הטריפה חייב, חי הוא אע"פ שסופו למות מחולי זה. ע"ש. וכן בשו"ת חקרי לב (חאה"ע סי' יא) במקדש אמות אשות טריפה, דקרינן בה בחייה, ואינה מקודשת. וע"ע בשו"ת מעשה אברהם (חאה"ע סי' ו) מ"ש בזה. ע"ש. וע' בפתח הדביר ח"ג (דף רמח ע"ג) וטריפה מצטרף לכל דבר שבקדושה ומחללים עליה שבת וכו' ע"ש. וע' חת"ס ח"ו (סי' סד) דביום השמיני ימול שייך גם בטריפה. ע"ש. ובשו"ת גת ורדים (חאה"ע כלל ב סי' ד) דבן טריפה פטור מיבום וחליצה. ע"ש. וע"ע בזה בשו"ת משפטי עדאל (חאה"ע סי' עט). ובשו"ת ציץ אליעזר ח"א (סי' כג והלאה). וחלק י' (סי' מח-מט). ובשו"ת דובב-מישרים ח"ג (סימן קכז). ע"ש. ושו"ר בשו"ת תפארת צבי (חאו"ח סי' יד), שגם אלו שלח הגר"ב שאלתו ע"ד הרמב"ם שנ"ט דהוי כרודף, והשיב, שטעמו של הרמב"ם משום דק"ל אסור להציל עצמו בממון חבירו, וכאן שהורגים העובר אף שאינו בכלל איש מ"מ לא גרע מממון ולמה יתירוהו וכו'. ולא שייך הכא פקח נפש כ"כ, דהא אף על העובר מחללין שבת וכו'. ותמצה שעלינו להציל האשה משום לא תעמוד על דם רעך, מחויבים אנו גם בהצלת העובר, ולכן תירץ הרמב"ם שהוא הגורם וה"ל כרודף. ע"ש. וע"ע בשו"ת אור גדול (סי' א דכ"ו ע"ד). ע"ש. והלום ראיתי בערוך השלחן חו"מ (סי' תכה ס"ז) ובמנחת חינוך (סי' רצו) שעמדו ג"כ ע"ד הרמב"ם בזה. ע"ש וע"ע באבן האזל ח"ב (פ"א מה' רוצח ה"ט). וד"ק.

וראיתי למהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"א (חאה"ע סי' יד) שנשאל, אם מותר לנשים המניקות שנחשבו לשותות סם כדי להפיל הולד, ואחר שהביא ד' הוסי' (סנהד' גט.) דאף לישראל יש איסור להרוג העובר, ושכ"כ הרא"ם פר' משפטים בד"ה ואיש כי יכה כל נפש אדם, כתב, שאין לומר שכיון שאין האשה מצוה על פו"ר, ומה"ט מותרת לשותות כוס עיקרין, וכמ"ש בשבת (קיא.), א"כ מותרת ג"כ לשותות סם להפיל הולד כיון שלא הוי נפש, ולפ"ז הא דאמרי' בסנהד' (עב:) גבי המקשה לילד שחנתו וכו' להציל האם דקא, מיירי שהורגים אותו בידים, ודכוותה גבי סירוס בידים דאיסורא מיהא איכא אף באשה, וכדאיתא באה"ע (סי' ה), אבל לשותות סם המפיל שרי. הא ליתא, דהתם ה"ט שאין האשה מצוה על פו"ר, משא"כ הכא וטעם האיסור משום דהוי כהורג נפש, גם בשותה רפואה להפיל "אסור מיהא מדרבנן".

ומ"מ נראה שלמעוברת בימי הנקה מותרת לעשות מה שיכולה כדי להפיל הולד כיון דאיכא סכנת ולד. וכמ"ש ביבמות (יב:) ואפילו לרבנן דר"מ מידו הכא שחשש העיבור כבר נעשה לפנינו, ולכ"ע מותרת לשותות סם המפיל. כנלע"ד. עכת"ד. והבאון מהר"ח פלאג' י בשו"ת חיים ושלום ח"א (ס"ס מ) כ', שהגם שחזות-יאיר (סי' לא) ומזהר"י מאיד בשו"ת שפת הים (חאה"ע סי' יד) כ', שאסור לשותות סם להפיל העובר, מ"מ איסור זה אינו אלא מדרבנן,

ואינו בכלל איסור שפ"ד, וכמ"ש הפו"ד בשם הרא"ם פ' משפטים ע"פ ואיש כי יכה כל נפש וכו'. וגם הרב בית יעודה ח"א סי' יד הכריח מהש"ס ופ' רליכא איסור מד"ת משום שפ"ד אלא איסורו הוי מדרבנן, ולכן התיר שם למעוברת בימי הנקה לשעות סם ומפיל וכו'. עכת"ד. ולפע"ד עד כאן לא כתב הבית יעודה דבהריגת עובר אין איסור אלא מדרבנן, אלא כשמפילה ע"י שתיית סם, דהו"ל כעין גרמא בעלמא. ומהר"י עייאש לשיטתיה בשו"ת בית יעודה ח"ב (סי' מז דקי"ט ע"ד), שכ', דהא דקי"ל באה"ע (סי' ה' סי"ב) שהמשקה כוס עיקרין לאדם כדי לסרסו אסור ואין לוקין עליו, אין איסורו אלא מדרבנן, ואע"פ שכ' התוס' והרא"ש (שבת קי:) שאסור בזה בודשא"מ כשהוא פסיק רישיה, ואילו פ"ר בדרבנן קי"ל דשרי, וכמ"ש התה"ד. י"ל דדזקא בשבת דבעינן מלאכת מחשבת מחלקים בין פ"ר דאו' לדרבנן, אבל בשאר איסורין יש לאסור בפ"ר בכל עונא. ע"ש. (וכחילוק בין שבת לשאר איסורין לד' התה"ד, כתבו גם בשו"ת ארץ צבי וטומים (חאו"ח סי' לא אות ט). ובשו"ת הרמ"ץ (חיד"ד סי' לא אות ט) ע"ש. ואכמ"ל.) ושם הובאו דברי הגאון ר' מלאכי הכהן בעל יד מלאכי דס"ל ששתיית כוס עיקרין הו"ל דאורייתא, אלא שאין לוקין עליו, ע"ש. וכ"כ בס' נתיבות לשבת (סי' ה סק"ו), והזכיר כן ממ"ש הפוסקים לאסור זאת בודשא"מ אם הוא פ"ר, והדי' כ' התה"ד דפ"ר בדרבנן שרי. ע"ש. אולם הר"א ממין בס' יראים (סי' שפא) כ' להדיא שהעיקר בסם הוא רק מדרבנן. וכ"כ המאירי (שבת קי:). וע' בשו"ת תורת חסד מלובלין (זאה"ע סי' לח). ובשו"ת פתחי שערים (סי' נט). ואכמ"ל. ולפ"ז יפה כ' הבית יעודה שאף שתיית סם להפלת העובר י"ל דהוי מדרבנן, אבל בזה העובר בידים מודה דהוי איסור תורה. ואע"פ שמד' מהר"ח פלאג' י ת"ל נראה שלא הבין כן בד' הבית יעודה, ובפרט ממה שנעזר מד' הפו"ד (הפרישה ודרישה) בשם הרא"ם פ' משפטים, וכוונתו למ"ש הדרישה אה"ע (סי' יג אות ד) דמ"ש לא ישא מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא זו אף זו קטני, דל"מ מעוברת חבירו דאיכא תרתי לריעותא, חוץ דלבסוף תלד ותניק והחלב יעבר וימות הילד. ותו שמא תמית הילד בעודו במעיה, דאז לא חמיר איסורא להקרא עליו רצחנותא, כל זמן שלא נולד, וכמ"ש הרא"ם פ' משפטים, אלא אפי' מינקת חבירו שכבר נולד הילד ואינה חשודה לרצחו אסור. ע"כ. ויסוד ד' הרא"ם ע"פ התוס' (חולין לג. וסנהד' נט.) דאיסורא מיהא איכא. ומשמע שמהר"ח פלאג' י ת"ל הבין שבכל אופן של הפלה אין איסור תורה. וכ"כ בשו"ת משפטי עוזיאל (חאו"מ סי' מז אות ד) בשם הגאון ר' ישראל מאיר ז"ל שלד' התוס' אין איסור בהריגת עובר אלא מדרבנן. (ועפ"ז הקשה דא"כ בכוונתו יבמות ונמצאת מעוברת אם יצא הילד בן קיימא חייבין בקרבן, ולפ"ד התוס' למה לא תעשה פעולה להפלת העובר להמלט מאיסור אשת אח. ע"ש). אבל לפי האמור האמת היא שגם התוס' מודים שיש בזה איסור תורה. וכמו שהזכרנו במישור מהות' (חולין לג.). ושכן מוכח מהש"ס (סנהד' נט.). והבאנו שכן מברר בחקרי לב, ובמהר"ם שיק, ובשו"ת צפנת פענח. וכ"כ הגאון מהר"ש מוילנא בס' ידי משה שבס"ס הפרנס (דפ"ו ע"ג). וכן ראיתי להגאון אור שמח בספר משך חכמה (ר"פ ויקהל) שכ', דכל היכא דכתיב "יזמת", משמע

בידי שמים, וכדורשין במכילתא השור יסקל וגם בעליו יומת, ר"ל בדתי שמים. וה"נ מ"ש
 "ומכה אדם חמת", י"ל דקאי על הריגת עובר, כדנפקא לן דב"נ נהרג על העברים, מדכתיב
 שופך דם "האדם" באדם, (סנהד' נז:), וקמ"ל שישראל שהרג עובר נמסרה מיתתו לדיני שמים.
 וכמ"ש התוס' (סנהד' גט.). ע"כ. וכ"כ בס' זכותיה דאברהם, הובא במשפטי עזיאל חו"מ
 (דרי"א ע"ד), שהריגת העובר מחייבת את ההורג במיתה בידי שמים, דלא גרע מהוצאת זרע
 לבטלה דחייב מיתה ביד"ש. (נדה יג.). ע"ש. וכיו"ב כ' בשו"ת דברי יששכר (חחו"מ סי'
 קסח), שהריגת העובר היא איסורא דאורייתא, והוי כאילן שופך דמים. ע"ש. אלא דאי משום
 הא לא איריא, כי בשו"ת שאלת יעבץ ח"א (סי' מג) כתב דמ"ש החו"י (סי' לא) ללמוד דין
 הפלת עובר מדין הוצאת ז"ל, יש לדחות דשאני הוצאת ז"ל שמערה לאשפה ומוסיף בכוחות
 הטומאה, ומכחיש בפמליא של מעלה. כנודע מטעם חכמי האמת בעלי הקבלה, שבע"כ אנו
 צריכים להם לד"ז וכו'. ע"ש. וכן המשפטי עזיאל כ' לפקפק כח"ב ע"ד הזכותיה דאברהם.
 ומ"מ בדברי יששכר שם העיר גם ממ"ש בנדה (לא.) והמשמש מטתו ליום תשעים כאילו שופך
 דמים. ע"ש. וכן מוכח מפרש"י יבמות (מב סע"א). ע"ש. וכן בזה"ק שמות (דף ג ע"ב),
 מאן דקטיל בניי ההוא עדברא דמתעברא אתתיה וגרים לקטלא ליה במעוהא, סתיר בניינא דקב"ה
 ואומנותה דיליה וכו', ועל דא חרבא כפנא ומותנא אתיין על עלמא. וכו'. ופי' בניצוצי אורות,
 מאן דקטיל בניי, שמשמש עם אשתו יום צ' לעיבורה. וכ"ש הגורם לאשתו להפיל ע"י משקה
 (סם) וכיו"ב. הרמ"ז. עכ"ל. (איברא דבנדה לא. מסקנן אהא דהמשמש ליום צ', מנא ידע,
 אלא משמש והולך ושדמר פתאים ה'. וא"כ לא הו"ל להניצוצי אורות למסתם סתמי.) ובאמת
 שיש להעיר לפמ"ש המשך חכמה, שיש בהפלת עובר חזק מיתה ביד"ש, א"כ היאך חייבה
 תורה לשלם דמי ולדות לבעל. לאביי אליבא דר' נחוניא בן הקנה (בכתובות ל.), דאף במיתה
 ביד"ש אמרינן קיים ליה בדרבה מניה. (וכן יש להק' להאחרונים הנ"ל דס"ל שהריגת עובר
 לא גרעא מהוצאת זרע לבטלה דחייב מיתה ביד"ש (כבנדה יג.). דמה יענו לק' זו.) וע"כ שאין
 כאן ממש איסור מיתה ביד"ש, אלא רק איסור תורה בעלמא. וכן ראיתי בשו"ת דבב מישורים
 ח"א (סי' כ) ד"ה אולם, שהביא בשם זכותא דאברהם שנתעורר בזה. וע"ש. ועכ"פ נקט מיהא
 דאיסורא דאורייתא מיהא איכא. וכ"כ הגר"י שמעלקיס בשו"ת בית יצחק ח"ב מד"ד (סי' קסב
 אות ה) שאיסור תורה הוא והוסיף, דמ"ש התוס' נדה (מד:) שמותר להרוג העובר שיגרא
 דלישנא הוא (והכוונה שאין חייבים עליו מיתה). ע"ש. וכן העיר בהגהות הגאון יעב"ץ (נדה
 שם) ע"ד התוס', שאין זה מודייק. ע"ש. גם בס' פרי האדמה ח"ב (דקמ"ג ע"ג) עמד ע"ד
 התוס' נדה, שזהו בניגוד למ"ש התוס' עצמם (בחולין לג.) ותי' דצ"ל דמ"ש שמותר היינו
 כשיש הכרח להציל האם וכמתני' דאהלות ספ"ז וכו'. ע"ש. וע"ע בשו"ת עטרת חכמים
 (חאה"ע סי' א). בד"ה עור, ובשו"ת דבב מישורים (סי' כ) הנ"ל, ובס' יקהל טלמה קמחי
 (דמ"ב ע"ב). ע"ש. וגם הלום מצאתי בשו"ת בנין דוד (סי' מז). שהזכיר במישור מד' התוס'
 חולין (לג.) בסוה"ד, דלר"ל לית ליה האי כללא וכו'. דהא דאמרי' ליכא מיד דלישראל

שרי ולגי אסור, היינו מה"ת, ויש איסור תורה בהריגת עובר ע"י ישראל. ע"ש. וכ"כ בשו"ת אחיעזר ח"ג (ס"ס סה). ובשו"ת מקור חיים (חי"ד סי' טו). ע"ש וזה כמש"כ לעיל את א'. ומעתה נחזק ק' הגאון ר' ישראל מאיר ה"ל מההיא דיבמות וכו', שהרי אסור לה מה"ת להפיל העובר, ואף למ"ש הבית יחזקה שבשתיית סם אין איסור תורה, הדבר ידוע שלא תמיד מצליחים להפיל העובר ע"י שתיית סממנים בלבד. וכמ"ש בנדה (ל:): דאיכא טפא דלא מקבל סמא. ופשוט. וע' בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו (תאה"ע סי' פה). ע"ש.

וראיתי בשו"ת מהרימ"ט ח"א (סי' צט) שנשאל אם מותר לרופא לספל באשה גיה מעוברת ולהתעסק עמה עד שתפיל הולד, או יש בזה משום איבוד נפשות. והשיב שאין כאן משום איבוד נפשות, שאפילו בישראל לא נפש הוא, דממון הוא וחיוב רחמנא דמי ולדות לבעל וכו'. ובפ' יוצא דופן (נדה מד.) דרשינן "כל" נפש, לרבות קטן בן יום אחד, דמשמע כל דהו נפש. אלמא דנפל אפי' נפש כל דהוא לא מקרי. ובספ"ק דערכין (ז.). תנן, האשה שיוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד, ופרכינן פשיטא גופה הוא, סד"א ודאיל וכתוב כאשר ישית עליה בעל האשה, ממנא דבעל הוא, ולא לפסדיה מניה. קמ"ל. ומדפריך פשיטא ש"מ דמשום איבוד נפשות אין נדנד איסור כלל, ולא אצטריך לאשמועינן אלא משום פסידא דבעל. ואמרי' נמי התם, האשה שיוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הדין שלה, כדי שימות הולד ותחלה שלא תבא לידי גזול, אלמא דבשביל גזול האם הורגים הולד בידים ולא חשו לאיבוד נפש. והלכך ביהודאית מפני צורך אמו נראה שמועד לספל ע"מ שתפיל העובר כיון דרפואת אמו היא. עכת"ד. ומזכך מדבריו שאפי' אין כל סכנה נשקפת לחיי האם מותר להפיל העובר לרפואתה. ולבאורה קשה דלפמ"ש התוס' (חולין לג.) שיש איסור תורה בהפלת העובר, נראה שאין היתר בזה אלא במקום סכנה. ומההיא דערכין יש לזכות לפמ"ש הגאון מצפה איתן (סנהדרין נט.): הקשה בס' צוה לדרך פר' משפטים, דהא בספ"ק דערכין (ז.), האשה שיוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד, ופריך, פשיטא גופה הוא וכו', ואם איחזק לד' התוס' שגם ישראל אסור להרוג עובר, מאי פריך פשיטא, והא אצטריך לאשמועינן שא"צ להמתין ולא חייעי להריגת העובר. (וע"ע בשו"ת חזקת יאיר סי' לא.) ולק"מ, דהא כתבו התוס' (סנהדרין פ:): סד"ה עובר, בשם ר"ת, דהא דאמר רבא ודלד נזמח ונרבעת אסור, לאו משום דהוי ירך אמו, אלא ה"ט דכיון דעד עכשיו היתה חיות הולד תלויה באם הוי כאילו נגמר דין שניהם להריגה. וכן הא דתנן בערכין (ז.) האשה שיוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד. ופריך פשיטא גופה הוא, התם נמי ה"ט כדפרישית. ע"כ. ולפ"ז נחזק ק' הצוה לדרך ה"ל. ע"כ. וה"נ נוחית בזה ראית ומהרימ"ט, דשאני התם שבין שיעקר חיות העובר מצד האם חשיב כאילו נגמר דינו להריגה. הא בעלמא יש בזה איסור תורה מעיוס איבוד נפש. והא נמי דאמרי' שמכין אותה כנגד בית הדין להמתית העובר משום דבין כה וכה תהי' הוא הולך למות עם אמו, מש"ה חייעינן לניחול דידה, ואין כאן ענין של חיי שעה, ודאיל וכאילו נגמר דינו ליהרג כהרוג דמי. והר"ן ספ"ג דחולין (נח.) כ' ג"כ בשם ר"ת דקי"ל עובר לאו ירך אמו הוא, וההיא דערכין (ז.)

ראשה הידצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד, לא משום דעבר ירך אמו דא, אלא שכיון
 שהיא מחוייבת מיתה אין מענין את דינה, ולא חייוש' לולד האיל ולא יצא לאויר העולם!
 תרע שאילו נגמר דינה ליהרג וילדה אין דורגין תלד משום דעובר לאו ירך אמו דא ולא עליו
 נגמר הדין. ע"כ. (ויש קצת שנוי בין התוס' להר"ן בדעת ר"ת ודו"ק). וכן נראה מד' הרמב"ם
 (פ"ב מה' סנהד' ה"ד) דה"ט משום עני הדין. וכ"כ המל"מ (פ"ב מה' סוטה ה"ז). ע"ש.
 ובגדרים (פ: ר') יוסי אומר כביסתן קדמת לחיי אחרים. וה"ג עני הדין דידה חשיב לה טפי
 מחיי העובר, אע"פ שיש בהריגתו איסור וזרה. ואפי' לרבנן דר' יוסי (נדרים שם) דפליגי
 וס"ל חיי אחרים קדמין לכביסתן, שאני הכא שכל חיות העובר ממנה, והיא אינה מחוייבת
 לסבול צער של עני הדין בשביל העובר שלה, ובפרט שעכ"פ לא חשוב נפש עדיין, וע"ע
 בשטה מקובצת (ב"ק מז.) בשם הרא"ה. ע"ש. ומעתה אין בראיות מהרי"ט וז"ל בכדי להתיר
 הפלת עובר לרפואת האם, כל עוד אין סכנה נשקפת לחיי האם בגלל העובר, ואדרבה מהתוס'
 (חולין לג. וסנהד' נט.) מוכח להדיא לאסור. (ושו"ר שכן העיר בשו"ת מקור חיים סי' טו.
 ע"ש. וע' בבית שמואל אה"ע סי' פ ס"ק טו ובבאה"ט שם. ודו"ק).
 ובאמת שהמהרימ"ט עצמו בתשובה שם (סי' צז) הביא מ"ש התוס' (חולין לג. וסנהד' נט)
 דנהי דישאל פטור על הריגת עוברין, מ"מ לא עירי. ודכתיב כן ממתיני' דאחלות ספ"ז, האשה
 שמקשה לילד מחתכין הולד במעיה "שחייה קדמין לחייו", הא ליכא סכנה לאם אסור. והקשה
 מזה אהיהא (דערכין ז.) שהורגים תלד משום ניוול האם. ועוד דבהדיא שמעתתא נופה דערכין
 (ז: אמרי', האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת, מביאין סכין דרך רה"ר ומקריעין כרסה
 ומוציאין תלד, אלמא דספק נפשות חשיב כיון דדחי שבת. וכתב, שיש לתרץ, דשאני והיא
 דיצאה ליהרג וסופו ליהרג עם אמו דעובר ירך אמו דא, משום ניוול אמו מקדימין
 לו המיתה. א"נ י"ל דלעולם עובר לאו כילוד דמי וכיון אמו דא, ואשה שמתה שאני שהוא חי
 ואמו מתה והרי דא כילוד וכמי שיצא לאויר העולם. וכנגדו בבהמה טעון שחיטה. ושם הביא
 ד' הר"ן (יתמא פג.) בשם הרמב"ן דפלוגתא דאם יש לעובר דין פיקח נפש לחלל עליו
 שבת, וספק נפשות להקל להחיותו, וכ"ש שלא לפגוע בהן, ולפ"ז איסורא מיהא איכא גם
 בגפלים דגים. ומיהו אפי' תימא דלא חשיבי נפש, ובגנים שרי לגמרי (שישראל יעשה הפלה
 לגייה), מ"מ להתעסק עמהם שיפילו דעבר על לפני עור. (מפני שצריך שיתוף פעולה וסיוע
 שיש בו ממש מצד המעוברת. וכהדיא דמכות (כ:). וע"ע בחי' הרא"ה ביצה (כב.) ושטמ"ק
 שם, ובשו"ת זרע אמת ח"ב (סי' מז ופח ופט). ובשו"ת רב פעלים ח"א (חיו"ד סי' ב.) ואכמ"ל.)
 אם לא שיש רופאים (גוים) אחרים שיאמרו להם, ולא עבר אלא היכא דקאי בתרי עברי דנהרא.
 עכ"ד. ולנע"ד שקטע תשובה זו (שניצבת בלי "שאלה", ודמיא למזמורא יתמא) שייך להלן
 בסוף תשובה צט הנ"ל, וניכרים הדברים שהתשובה שבסי' צט לא נסתיימה שם, כי לא נמצא
 תשובה על השאלה דמיירי באשה גייה, אלא בדבריו שבסי' צ"ז הללו, ואחר שהביא ראיות
 דעובר לאו נפש הוא כלל, חזר להקשות ע"ז מהתוס' (חולין לג. וסנהד' נט.) דמוכח שבישראל

יש בו איסור (תורה). ושכן מוכח לכא' מההיא דאשה שישבה על המשבר שמחללין שבת על עובר. (ובאמת דאי משום הא לא איריא, דאע"ג דעובר לאו נפש הוא מחללין עליו שבת. וכמ"ש הראשונים שהובאו לעיל אות ב. וכ"כ התוס' נדה (מד:) ע"ש.) ושם מתרץ בב' פנים דג"מ לדינא. ומ"מ אכתי לא איפרק מחולשא, דא"כ הו"ל למיהדר משמעתיה במה שהתיר להתעסק בהפלה של אשה ישראלית לצורך רפואת האם, ומוכח שאפי' שלא במקום סכנה שרי, והרי מהתוס' חולין וסנהדרין מוכח לאיסורא כה"ג. וצ"ל דאה"נ שגם מזה חזר בו בסו"ד, וכמו שסיים ואפי' תימא דלא חשיבי נפש, "ובגוים שרי לגמרי", משמע דבישראל איסורא מיהא איכא גם לצורך רפואה. ושוב ראיתי בשו"ת דברי יששכר (חזו"מ סי' קסח) שהביא דברי המהרי"ט סי' צט, וכתב, דממ"ש אפי' נפש כל דהוא לא מקרי, נראה דיותר אפי' שלא במקום סכנה, אבל א"א לומר כן, אלא כוונתו דלא מקרי נפש לענין חיוב. וכן מה שדייק (מערכין ז.) דפריך פשיטא וכו', כוונתו שכיון שאין לאמו חיות גם הוא לא נקרא עומד לחיות. (והביא ד' הר"ן חולין נח.) וכן מוכח מדברי המהרי"ט עצמו בסי' צז שסיים, ואפי' תימא דלא חשיבי נפש "ובגוים" שרי לגמרי", הא בישראל איכא איסורא. ע"כ. וכן מצאתי עוד בשו"ת אריה דבי עלאי (חי"ד סי' יט), והובא להלכה בשו"ת בנין דוד (סי' מז אות ג), שאחר שהאריך לזכות דברי המהרי"ט סי' צט שלדעתו יש בזה איסור מה"ת להרוג העובר ע"ממעט הדמות, אך לבסוף כ' ליישב דברי המהרי"ט, שגם דעת המהרי"ט כן היא, שיש איסור תורה בהריגת עובר, אלא דהתם מיירי בפקח נפש לרפואת אמו, שאז פשוט הדבר שאין לך דבר שעומד בפני פקח נפש. ע"כ. (ואע"פ שי"ל שזה בכלל אביזרא דשפ"ד דיהרג ואל יעבור, מ"מ בצירוף טעמו של הרמב"ם דהי כרוף משרא שרי, דהיינו מתני' דאהלות.) ולפע"ד אין נראה כן מפשט דברי המהרי"ט סי' צט, אלא בכל ענין של צורך רפואה היה מתיר להתעסק בהפלת הולד. וכן נראה מדברי הגרי"ח בשו"ת רב פעלים ח"א (חאה"ע סי' ד) שרצה ללמד מד' המהרי"ט סי' צט שמתיר הפלת העובר לצורך האם, דה"נ י"ל דהיפא דאיכא פגם משפחה ובזיון וחילול ה' (כגון נידונו בפניה שזינתה ונתעברה בזנות) וחשיב נמי צורך גודל, אלא שהביא ד' החות יאיר סי' לא שלא רצה להתיר בזה גם בא"א שהרתה לזנונים, ומיהו לעשות בשאלת יעב"ץ סי' מג חילק בין א"א לפניה. וכתב הגרי"ח, שאינו רוצה להשיב בדרך הזאת לא איסור ולא היתר וכו'. ע"כ. ואם איתא דמהרי"ט אינו מתיר אלא במקום סכנה מה ראה הביא מזה לנידונו, א"ו דבכל ענין של רפואה דעת מהרי"ט בסי' צט להתיר. אולם לפמש"כ המהרי"ט ז"ל גפיה הדר תבריה לגזירה בס' צז ומסיק להחמיר שלא במקום סכנה. וע"ע בס' פרי האדמה ח"ב (דף קמג ע"ד) שעמד ג"כ בסתירת דברי המהרי"ט, וסיים, שיש חסרון בדברי הרב בסי' צט. ע"ש. וע' בשו"ת חשן האפור (חזו"מ סי' מג אות טז.) ע"ש.

אולם בשו"ת תורת חסד מלובלין (חאה"ע סי' מב אות לא-לב) העלה, שאע"פ שדעת התוס' (סנהדר' גט. וחולין לג.) שיש איסור מן התורה בהריגת עובר, ושכן נראה דעת הרמב"ם והסמ"ג והי"ע, ממה שכתבו דהא מחתכין העובר להצלת האם, מעזם שהוא כרוף, משמע דבלא"ה

יש איסור מה"ת להמית. והיינו משום דס"ל דעובר ירך אמו. (וע' בשער המלך פ"ב מה' גבה הי"ב. ובס' מנחה טוהרה דף קג ע"ד. ובמלא הרועים ע' עבר ירך אמו אות ח. ובשו"ת מע' ע כלל סב. ואכמ"ל.) וכן דעת רש"י ערכין (ז.). מ"מ דעת ההוס' נדה (מד:) שמועד להמית העובר מה"ת, וכן נראה מההוס' סנהדרין (פ:), ומהר"ן (פ"ג דחולין). וכן דעת הראב"ד דס"ל עובר לאו ירך אמו, ולפ"ז ע"כ הא דתנן בערכין (ז.). שאין ממתנינן לה עד שתלד, משום שאין איסור בהמתת העובר. ומ"מ נ"ל דמודו דאיסורא דרבנן מיהא איכא. ומעתה לא מבעיא להסוברים שאין בהמתת עובר איסור תורה, שמועד להמית העובר לצורך רפואת האם, אפילו אין לה אלא סכנת אבר. וכדקי"ל באו"ח (סי' שכח סי"ז). אלא אף להסוברים שאסור מן התורה, מ"מ לתועלת ולרפואת האם יש להתיר, מאחר שביארנו שהאוסרים מה"ת ע"כ דס"ל עובר ירך אמו, שאל"כ למה אין ממתנינן לה עד שתלד. וא"כ לרפואת האם הרי זה כיוך אמו שמועד לחתוך לרפואתה. ומה שהצרכו הרמב"ם והסמ"ג והש"ע לטעמא דהוי כרודף, משום דבישבה על המשבר חלד עקר ממקומו וגופא אחרינא הוא ולא כיוך אמו הוא. עכת"ד. ולפי דבריו היה מקום לקיים ד' המהרי"ט שבסי' צט שמתיר הפלת העובר לרפואת האם, וא"צ לחזק כמ"ש האריה דבי עילאי והדברי יששכר הנ"ל דמיירי דקא במקום סכנה. וכן אם נאמר כמ"ע הגאון בית שלמה (תחו"מ סי קלב) שאיבוד העובר לא הוי אביזרא דשפ"ד, אלא הרי זה כשאר עבירות. ע"ש. א"כ י"ל שאפי' הוא איסור תורה, מותר להפיל עובר לרפואת האם, לפמ"ש ה"ה (פ"ח מה' מאכלות אסורות ות"ז), שאפי' סיכה הקרובה לשתיה, אמרו בפסחים (כה:) גבי רבינא שהיה סך את בתו בפרי של ערלה במקום חולי שאין בו סכנה, ולא דרך הנאה חשיב, והוי כחצי שיעור שאסור מה"ת ואין לוקין עליו. ע"ש. וכ' המל"מ (פ"ה מהל' יסודי התורה) שאע"פ שאסור מה"ת מותר במקום חולי שאין בו סכנה. עש"ב. וכ"כ בשו"ת זרע אמת ח"ב (סי' מז). ע"ש. ואע"פ שאין דעת מרן הכ"מ (פ"ה מיסוה"ת) כן, וכמש"כ ג"כ הלח"מ (פ"ח מהמ"א) ע"ש. מ"מ י"ל דהוי ס"ס לקלא. עמא הלכה כההוס' נדה, והראב"ד והר"ן, דאיבוד עובר הוי רק מדרבנן, וא"כ יש להתיר במקום חולי שאין בו סכנה, ואת"ל שהלכה כהחולקים וס"ל דהוי מה"ת, שמה הלכה כדברי ה"ה והמל"מ וסיעתם שאף איסור תורה ודבר לחולה שאב"ס. (ושאני איסור שבות בשבת דחמיר טובא משאר איסורים, וכמ"ש בכתובות (ע:) ובפרש"י שם. ומש"ה הצריכו שיהיה סכנת אבר בדבר.) וכי"ב כ' הזרע אמת שם. ויש לדחות. ושו"ר בשו"ת חמד פאת השדה (מע' א כלל נב), שעמד ג"כ בסתירת ד' המהרי"ט מסי' צז לסי' צט. ושם עמד וימודד ארש אם יש איסור תורה בהריגת עובר או לא, והביא דברי המהר"ת פלאג' י בשו"ת חיים ושלום הנ"ל, והשיג עליו שבאמת יש איסור תורה בהפלת העובר. וכדמוכח מההוס' חולין לג. בסה"ד. ושעך כאן לא כ' המהר"י עייאש בבית יצודה (אה"ע סי' יד) דהוי איסורא דרבנן, אלא בשתיית סם, משא"כ בהורג עובר בידים. והביא מ"ש ביקהל שלמה (דף מב ע"ב) דלהתוס' הוי איסור דרבנן. והעיר שאין נ"ל כן וכו'. ע"ש. כי מן האמור חשובה מצאת למ"ש ג"כ ידי"ג הנרא"י ולדינברג אב"ד ירושלים בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז (סי' מח דק"צ ע"ב), שבהיות ואליבא דכ"ע

אין בתפלת עובר משום רציחה ממש, וגדולי הפוסקים מבארים שאין האיסור בזה אלא מדרבנן, ע' שו"ת בית יהודה אה"ע סי' יד, וחיים ושלום סי' מ, לכן כל שרופאים נאמנים אומרים שיש צורך רפואי לאם בהפלה, והיא ג"כ מרגישה הרבה סבל מההריון בכל כה"ג נ"ל להקל בדבר. עכת"ד. אולם מכל מש"כ לעיל המעיין ישר יחזו פנימו ששיטת התוס' (סנהד' נט. וחולין לג.) וסיעתם דהוי איסור תורה ממש בהפלת העובר. ואין מקום להסתמך ע"ד הבית יהודה והחיים ושלום להחזיר לעשות הפלה שלא במקום סכנה. וכמ"ש האריה דבי עלאי והדברי יששכר. ושכן ד' המהרי"ט. (וגם לדברינו המהרי"ט מסיק להחמיר). וכבר הבאנו לעיל דברי החקרי לב והבית יצחק שמעקליס, והמהר"ם שיק, והצפנת פענח, והאור שמח במשך חכמה, ועוד אחרונים, שכן הסכימו להלכה שיש איסור תורה בתפלת עובר, וא"כ לכאורה אין להתיר הפלה אלא במקום סכנה. (ומיחו בשתיית סם יש מקום להקל כד' הבית יהודה.) וכבר כתב להשיג לנכון השד"ח ע"ד החיים ושלום שמסתמך ע"ד הפו"ד, (וכ', ולא ידעתי איזה ספר הוא מרמז) בשם הרא"ם פר' משפטים, שאין בזה איסור אלא מדרבנן, וליתא, וגם מה שנשען על הבית יהודה שכ"כ, במחכ"ת שלא בהשגחה כ' כן וכו'. ע"ש. (ומה שהעיר השד"ח בסוגרים, שלא ידע הר"ת "פו"ד", הדבר פשוט שכוונתו להפרישה ודרישה, שכן הוא בדרישה אה"ע סי' יג אות ד בשם הרא"ם פר' משפטים. ע"ש) ומ"מ בהגלות נגלות דברי התורה חסד מלובלין הנ"ל, ובצירוף הס"ס, יש מקום רב להתיר עכ"פ במקום חולי, אף כשאין סכנה לאם. ודו"ק. (וע"ע בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ז (ס"ס קע) שג"כ כ' יש כמה שיטות הסוברים שאיסור הפלת עובר אינו אלא איסור דרבנן. וע"ע בשו"ת אחיעזר ח"ג (ס"ס סה). ובשו"ת מהרש"ג ח"ב (ס"ס רמח). ע"ש. ודו"ק).

והנה ביבמות (מב.) גבי לא ישא אדם מעוברת חבירו, אמרי' דה"ט גזרה שמא תעשה עברה סנרל, ופריך אי הכי דידיה נמי וכו', אלא משום דחסה. (ופרש"י, שממעכו בשעת תשמיש) אי הכי דידיה נמי, דידיה חייס עילויה. הכא נמי חייס עילויה, (פרש"י, שאין אדם מתכוין להרוג הנפש). אלא סתם מעוברת למניקה קיימא. ע"כ. וכ' בשו"ת תורת חסד (סי' מב אות כט בהערה), שמכאן ראייה שעכ"פ יש איסור דרבנן בהמתת עובר, ומש"ה פריך בפשיטות "ה"נ חייס עילויה". ע"כ. וכ"כ בס' ערוך לנר (יבמות מב.) בפרש"י הנ"ל. ע"ש. אולם בשואל ומשיב תנינא (ח"ג סי' מא) העיר ג"כ בטעמא דדחסה, דאמאי חיישי' לדחסה, הא אין ישראל מצווה על עוברין, ומאחר שאפי' כשיהרגנו פטור מהיבא תיתי לחוש לדחסה. ותי' דכל הטעם שאין מצווים על העוברים, כ' הרא"ם בפר' משפטים, משום דלא שייך חזקת חי טרם שיצא לאויר העולם, ומש"ה אף שאם אירע מקרה שהרג עובר פטור, משום דמי יודע אם היה חי, אבל לעשות תקנה כוללת, כיון שהמציאות מעידה ע"פ הרוב כי היה יחיה, שפיר עבדינן תקנתא, דאיל וע"פ רוב יבא לכלל חיים. וזה ברור כשמש. כ"כ. ולפ"ז אין ראייה כ"כ לאסור המתת עובר, דשאני התם דהוי ענין כללי מש"ה שפיר חיישינן לתקנתא דעובר, וכמו עימצינו שמחללים עליו שבת, אע"פ שאין לו חזקת חיים. וכעין מ"ש התוס' נדה (מר:) ויתר הראשונים שהבאו

לעיל אות ב. ואע"פ שפשט לשון רש"י "שאיך אדם מתכוין להרוג תפוש" מורה לאיסור, אה"נ דרש"י לשטות בערכין (ז.) שאוסר מה"ת, וכמ"ש התורה"ס שם אות לא. אבל מהגמ' אין ראיה לזה. וכי"ב ראיתי להערוך לגר (יבמות מב.) שהביא ק' הכ"מ על הרמב"ם (פי"א מה' גרשין הכ"ה), דנקט טעמא דדחסה, והרי בגמ' דחו טעם זה, וכ' לתרץ, דהרמב"ם ס"ל דבעובר אפי' איסורא ליכא, ומאי דפריך דאחר נמי חייס עליה, לא פריך מטעם איסורא, אלא דלמה יתכוין להמית העובר חנם, אבל אחר שתירץ דסתם מעוברת למניקה קיימא, שיש חשש ו' היא תהרוג את בנה, כמ"ש שם אשה בושה לבא לב"ד ותורגת את בנה, ה"נ יש חשש שיהרוג ודא העובר כדי שלא יהא מוטל על אשתו לפרנסתו וכו'. ולהכי שייך שפיר חשש פן יהרגו בשעת תשמיש. ע"כ. אלא דק"ל שאיך אפשר לומר בדעת הרמב"ם שאיך איסור בהריגת העובר, והרי לא התיר הרמב"ם לחתך העובר כשהיא מקשה לילד, אלא מטעם שהוא כרודף, הרי שאפי' כשיש הצלת חיי האם לא התיר להרוג העובר אלא מטעם רודף. ויתיר הי"ל לומר שמש"ה כ' הרמב"ם "שמא יזיק הילד בשעת תשמיש, שאינו מקפיד על בן חבירו". הרי שדדיק לומר "שיזיק" ולא "שיהרוג". ואיך כאן סכנה ודאית לעובר, ומש"ה אין איסור בזה. (ויסוד התירוף של הערוך לגר, דהרמב"ם ס"ל שאחר שתירץ הש"ס "סתם מעוברת למניקה קיימא" הדרינו לסברא דדחסה, נמצא גם בשו"ת שבות יעקב ח"א (סי' צה), ובשו"ת נודע ביהודה מה"ת (תאה"ע סי' לח), ובשו"ת אגודת איחוד (תאה"ע סי' ח אות ד). ע"ש.) וכן מצאתי בשו"ת עטרת חכמים (תאה"ע סי' א), שדדיק מלשון הרמב"ם דלא חיישתינן אלא שמא יזיק איבריו ולא הריגה ממש. וכתב עוד שם, בטעמא דדחסה, שאף לד' התוס' נדה (מד:) שאין איסור בהריגת עובר, מ"מ כיון שיש מצוה בהצלת אפי' ע"י חילול שבת, ממילא מובן שעל כל אדם להזהר שלא יהרוג העובר במעי אמו. (וכמ"ש ג"כ בנדה לא. לגבי המשמש מטתו ליום צ' שה"ז כאילו שופך דמים.) ע"כ. ודו"ק. וע"ע להלן.

ומעתה כשהרופאים טוענים שנשקפת סכנה לחיי האם, נראה ברדאי שיש להקל לעשות הפלה מכל הני טעמי תריצי, כי חיייה קודמין לחייו, וגם מפני שנחשב העובר כרודף בגרם לה סכנה. והן אמת דלפ"מ שהוכחו במישור מפי סופרים ומפי ספרים שיש איסור תורה בהפלת העובר, י"ל שאין לסמוך על רופאים שאינם דתיים בזה, וכמ"ש הנודע ביהודה קמא (הזי"ד סי' מט) רבדאורייתא אין לסמוך על עדות הרופאים. ע"ש. ואף למ"ש מרן הש"ע ביו"ד (סי' קפז ס"ח) לחלק בין רופא ישראל לרופא עכו"ם, רופאים שמחללים שבת בפרהסיא איתרע חזקתיהו, ואין לסמוך עליהם להקל בשל תורה. וכמ"ש התפארת ישראל (פ"ח דיומא אות כו). ומהר"ח פלאג'י בס' רוח חיים א"ח (סי' תקד סק"ד). וכ"כ במטה אפרים (סי' תריח ס"ב). ובשו"ת הרמ"ץ (תאו"ח סי' לט אות יא). ובשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' יג) בד"ה אך. ע"ש. ומ"מ נראה שאם שדאלת לרופא אחר שלא בפני הרופא הראשון וגם הוא אומר שיש חשש סכנה בדבר נראה שיש להקל. וכעין מ"ש בניסין (יט:) דמקרי להו לשני סתים זה שלא בפני זה במסל"ת ומגבי ביה ממשעבדי. ע"ש. ומכ"ש כאן שיש לצרף ולא מרעי אומנותם. וכמ"ש בשו"ת מהר"ש

עגיל ח"ז (סי' קע) שיש להתיר ב"נ להפיל העובר ע"י רופא ישראל, כששני רופאים יאמרו זה שלא בפני זה שיש סכנה לאם עי"ז. ע"ש. וכ"כ כיד"ב בשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' יג) ד"ה אך, הנ"ל. ע"ש. ומכל שכן כשנצטרף שיטת הסוברים שהפלת העובר אסורה רק מדרבנן, שאז לכל הפחות יש מקום לסמוך על ב' רופאים. וע' בשו"ת שבות יעקב ח"א (סי' סה וסו). ובשו"ת בית יצחק (ח"ב מיו"ד ס"ס קסב). ובשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' רסח). ובשו"ת משה האיש (חיו"ד סי' כח-כט). ע"ש. ואכמ"ל. אולם רופא ירא שמים שומר תורה ומצות נאמן. ואם עדיין לא מלאו לעובר ג' חדשים, נראה דבכה"ג אין ב"נ נהרג עליו, וגם לישראל אין איסור מה"ת בזה, שאין הכרת עובר בפחות מג' חדשים, וכמ"ש ביבמות (לז). ובגדה (ח:). וכן בשו"ת חות יאיר (ר"ס לא) צידד בזה. וכן חילק בזה בשו"ת פרי השדה ח"ד (סי' נ אות ה). ע"ש. ובזה היה נראה ליישב ג"כ דברי הערוך לנר (יבמות מב.) בטעמא דדחסה, שלד' הרמב"ם אין איסור כלל בהפלת והמתת העובר, וכבר תמהנו עי"ז (באות ט), ולפי האמור י"ל דס"ל שהואיל ועיקר החשש דדחסה שייך ביותר בתוך ג' חדשים להריונה, וכמ"ש בגדה (לא). ג' חדשים הראשונים קשה לולד וכו'. מש"ה אין עליו תורת עובר לגמרי שיהיה בזה איסור. וע' בנוב"ת (תחז"מ סי' נט) ובשד"ח פאת השדה (מע' א כלל נה). ע"ש. ומעתה י"ל בג"ד דשפיר יש בזה נאמנות גם לרופאים שאיתם דתיים. ועוד שיש מקום לומר דבכה"ג שלא מלא לעובר ג' חדשים שפיר סמכין ע"ד הפוסקים דס"ל דהמתת עובר אינה אלא מדרבנן, מכח ס"ס, שמא הלכה כמ"ד שהמתת עובר מדרבנן, ואת"ל דהיי מה"ת, שמא בפחות מג' חדשים אינו אלא מדרבנן, וא"כ יש להתיר גם במקום חולי שאין בו סכנה כלל. ולפחות נסמוך בזה ע"ד הרופאים כשהם שנים זה שלא בפני זה. וכ"כ בשו"ת צר יעקב (סי' קמא) שאם רופאים מומחים אומרים שיש סכנה לעובר מותר לעשות הפלה. והן אמת כי גם בפעולת ההפלה עצמה נגרם סכנה לאם, שהרי כל מפלת בחזקת סכנה, וכמ"ש הרמב"ן בזה"א והובא בהרא"ש דהר"ן (יזמא פג.). וכ"כ האחרונים. וא"כ מאי חזית לסכן האם עתה ולהפיל גם העובר, וכבר האריך בזה בשו"ת בית שלמה (תחז"מ סי' קלב). וסיים, ומ"מ אם היא אומרת שמרגישה ויודעת בעצמה שאין ההפלה סכנה לה כמו העיבור והלידה, אפשר שנאמר בזה לב ידע מרת נפשו ושומעין לה אם רצונה בכך. ע"ש. ובפרט דעובר ירך אמו, וכשם שמוותר לחתוך אבר פנימי מהחולה להצילו ממות, אע"פ שגם החיתוך יש בו סכנה, דהו"ל מכה של חלל. ה"נ הכא משרא שרי. וידוע מ"ש השבות יעקב ח"ג (סי' עה) שמוותר לעשות רפואה לחולה מסוכן ע"מ או שיחיה או שימות מיד, ואין חוששין לחיי שעה של החולה, כיון שיש ספק להציל חיו. ע"ש. וכיד"ב כ' בחי' הרשב"ץ (כתובות ז). בנער שיש לו שבר וימצאים לו בני מעין והוא בסכנה גדולה בכל יום, ורופא מומחה מיעץ לנתח הנער אלא שהדבר כרוך בסכנת נפש, אם למות או לחיים. והשיב להיתרא. ושכן הוא מעשים בכל יום. והובא להלכה בשו"ת לבושי-מרדכי (חיו"ד מה"ת סי' פז). ע"ש. וע"ע בשו"ת בנין דוד (סי' מז). ובשו"ת לבושי-מרדכי (תחז"מ סי' לט). ע"ש. וכ"ש היום שהתמחו הרופאים היטב בדברים אלו, והורחקה הסכנה, לכן יש להורות להיתר.

14. Textbook of Obstetrics and Gynecology 2nd edit by D. N. Danforth
Harper & Row Pub., 1971, Chap. 18.
15. Synopsis of gynecology by D. W. Beachem and W. D. Beachem
Mosby Comp 1972 p. 295
16. Minimal criteria to Prove prima facie Case of traumatic abortion
or mis-carriage Ann Surg., 117:596, 1943
17. Analysis of data from abortuses which failed to grow in culture:
Carr, D. H., Bateman A. J. and Murray A. B. Alstet Gynec, 28:611; 1966
18. פרוטסגלנדינים, א. דנון; פ. ג. זולמן, הרפואה, 1969; 77:25.
19. סקר ארצי על קרעי הרחם בישראל בשנים 1960-1965. א. רבא, א. גרוס, הרפואה, 1970; 79:118.
20. אכניוצנטזים ויישוכו לאיבחון כחלות גנטיות הוך כדי הריון. ב. פדה, הרפואה, 1970; 79:497.
21. ההפלה הכלאכותית במקרה של אדמת בהריון. א. שטינברג, "אסיא", גליון ד' עמ' 19, השל"ב.
22. סיבות לדרישת האשה להפלה כלאכותית בגלל הריון בלתי רצוי. ס. ישורון ברמן, הרפואה, 1969; 76:452.
23. Yearbbok Obstetrics, 1957-1958, Greenhills review.
24. Novak's textbook of Gynecology by E. R. Novak and G. S. Jones 6th ed.
Williams & Wilhins Comp 1961.

הפסקת ההריון לאור ההלכה

הראשון לציון, הרב הראשי לישראל, מרן הרב עובדיה יוסף שליט"א

לפני שאתחיל להרצות בנושא שקבעו לי, אני רוצה קודם-כל להודות לאלה שהעניקו לי הערב את הפרס. זהו כבוד חסר, נוסף על כבוד מלא. כי בנותני שעורים לרופאים, זה היה כבוד אלי שכנס רופאים שומרי תורה ומצוות יבאו לשמוע את דבר ה', דבר חציוב עד מאד. לי אישית היה כבוד בדבר הזה.

הגר"א מוילנא אומר, באבות פ"ו, שנינו: אין כבוד אלא תורה. שנאמר - כבוד חכמים ינחלו. ואילו במדרש בראשית רבה (פרשה עג סי' יב) כתוב: "ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה, אין כבוד אלא כסף, שנאמר - בוזו כסף, בוזו זהב, כבוד מכל כלי חמדה". איך שני הדברים תואמים? והוא אומר: כבוד מלא ו' זה תורה. על זה אמרו: אין כבוד אלא תורה, שנאמר כבוד חכמים ינחלו. ואילו בבראשית כתוב, מאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה, כבוד חסר, לא כבוד מלא, לפיכך נדרש על כסף.

ובכן כבוד חסר זהו כסף. לזה התכוונתי, שהוסיפו לי הערב כבוד חסר, על הכבוד ומלא.

אני נותן תורה לרופאים שומרי ומוקירי התורה, שבאמת יש להמליץ עליהם: "כזה ראה וקדש". שמח אני לראות אנשים יקרים כאלה, שעושים מלאכתם באמונה לאור ההלכה. על-פי דיני

תורתנו הקדושה, כאמור: על-פי התורה אשר יודוך ועל ומשפט אשר יגידוך לך תעשה. ה' יתן להם אורך ימים ושנות חיים לעשות מלאכתם באמתה, להחיות עם רב, ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו.

ועתה לעצם הענין של הפסקת הריון לאור ההלכה. לפני שנודון בענין הפסקת הריון, רציתי להקדים דברים מספר, בעצם הבעיה, אם עובר במעי אמו נקרא "נפש", או אינו בכלל "נפש".

במשנה (ספ"ז דאהלות): האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הולד במעיה, ומציאין אותו איברים איברים, מפני שחיה קודמין לחייו. יצא רובו אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש. ובסנהדרין (ע"ב:) אמר רב הונא קטן הרודף ניתן להצילו בפשו. איתביה רב חסדא לר"ה, יצא ראשו אין נוגעין בו, לפי שאין דוחין נפש מפני נפש, ואמאי רודף הוא. שאני התם ומשמיא קא רדפי לה. והרמב"ם (פ"א מה' רוצח ה"ט) כ', מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף, לפיכך הורו חכמים שהעובר שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במעיה בין בסם בין ביד, מפני שהוא כרודף אחריה להרגו. אם משהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, וזהו טבעו של עולם. ע"כ. (וכן פסק כלשון הזה בשולחן ערוך תושן משפט סי' תכה ס"ב), וכ' הכ"מ, דמ"ש שזהו טבעו של עולם, הוא תי' הגמ' דה"ל דמשמיא קא רדפו לה. ע"ש. ולכאורה קשה על הרמב"ם, דברישא למה הוצרך הטעם מפני שהוא כרודף, ותיפוק ליה שעדיין לאו נפש הוא. וכמו שפרש"י (סנהדרין עב:), דה"ל דמשום שבהריגת העובר יש עכ"פ "איסור תורה", מש"ה צריכים לטעמא דהוי כרודף, דדוקא משום פקח נפש מותר להרגו. והכי מוכח בסנהדרין (נט.). כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסני לישראל נאמרה ולא לבני נח. ופריך, אדרבא מדלא נשנית בסני לבני נח נאמרה ולא לישראל, ומשני, ליכא מידעם דלישראל שרי ולעכו"ם אסור. והקשו התוס', לר' ישמעאל דאמר ב"נ נהרג על העוברים (סנהדרין נז רע"ב), וישראל פטור, וחיצו, אע"ג דפטור מ"מ לא שרי. ע"כ. ופשוט שכונתם דלישראל אסור מה"ת, דהא אקרא קיימין דל"ל דמדלא נשנית בסני לבן נח בלבד נאמר, דא"א דלישראל יהא מותר מה שאסור לגוי. וא"כ הכונה שיש בו איסור תורה. וכן ראיתי בשו"ת חקרי לב (חאו"ח סי' נח דק"ב ע"ד) ד"ה אך, שהוכיח כיו"ב ע"ש. וכן מוכח יותר בתוס' חולין (לג.) סוף ד"ה אחד, וא"ת לר"מ דאמר אין אבר מן החי נהג אלא בבזמה טהורה (לישראל), והא איכא אבמה"ח של חיות ועופות וטוהרים דלישראל שרי ולעכו"ם אסור וכו'. וי"ל דמ"מ אבמה"ח דידהו אסור לישראל משום דבעי שחיטה. ואע"ג דלגוי אסור במשהו בשר גידים ועצם דלישראל לא מיתסר אלא בכזית בשר, הא אמר רבי יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה. ולריש לקיש דאמר חצי שיעור מותר מה"ת, דילמא לית ליה האי כללא וכו', ע"ש, והא ריש לקיש מני מודה דחצי שיעור אסור מיהא מדרבנן. (יומא עג:). אלא ודאי שהפירוש הוא דליכא מיד דשרי לישראל מן התורה ולעכו"ם אסור. ולכן הוצרך הרמב"ם לטעמא דרודף, לומר שלא מותר דבר זה אלא מפני הצלת חיי האם הנתונים בסכנה על ידו. ואע"ג דבסיפא אמרי' דמשמיא רדפי לה, היינו כשהוציא ראשו שא"א לנו להציל האם, מטעם שאין דוחין נפש מפני נפש, חשיב שפיר דמשמיא רדפי לה, אבל ברישא שאנו רשאים להצילה, כיון שעדיין לאו נפש הוא, וכמו שפרש"י (סנהדרין עב:) הנ"ל. לא אמרינן בכה"ג משמיא קא רדפי לה. ומצאתי בשו"ת

ותת יאיר (סי' לא) שעמד בקדשיא זו ע"ד הרמב"ם וע"ש. (והנה הא דקי"ל שאין ישראל נהרג
על העוברין, נפקא לן מדכתיב ולא יהיה אסון (באשה) ענוש יענש בדמי ולדות. אלמא שאין
חיוב מיתה לישראל בזה. וכ"כ להדיא ביד רמה (סנהד' נז:). וכן מבואר בהר"ן פרק יוהכ"פ
(פ"ג) בשם הרמב"ן ז"ל. ע"ש. וכ"כ הרא"ם פרשת משפטים. והסמ"ע (סי' תכה ס"ק ח.).
ומכאן תשובה למ"ש הגאון ר' שלמה הכהן מוילנא ז"ל בקונט' ידי משה שבסו"ס הפרנס
(דפ"ו סע"ב), דתימה על ר' ישמעאל דמפיק דב"נ נהרג על העוברין מדכתיב שופך דם האדם
באדם, דמנ"ל דקרא לא נאמר אלא על ב"נ, והא לא מצינו מיעוט בכתוב לגבי ישראל וכו'.
ע"ש. ואשתמטיתיה דברי הראשונים הנ"ל שהביאו לזה ראייה מפורשת. ודו"ק.
וכן בקדש ראיתי להנודע ביהודה תנינא (חחו"מ סי' נט) שהביא קושית הגאון ר' ישעיה ברלין
אליו, עמ"ש הרמב"ם פ"א מה' רוצח ה"ט, בדין המקשה לילד שחותכין העובר מפני שהוא
כרודף, ותיפוק ליה שאפי' אינו רודף כיון שאין חייבים על הריגתו הורגים אותו להציל את אמו
שחייבין על הריגתה. והשיב, ואני תמה על תמיהתו דאטו מי הותר להרוג את הטריפה להציל
את השלם, זה לא שמענו מעולם, כי מה בכך שאינו חייב על הטריפה, מ"מ הוא עושה איסור
בידים בהריגת הטריפה, ואפי' שבת החמורה מחללין על חי' שעה, ואף שע"ז אינו מציל את
השלם, הרי הוא שב ואל תעשה. וה"נ לענין עובר אף שמחללין עליו שבת אם אין סכנה לאי, מ"מ
כיון שעכ"פ אסור להרגו א"כ אי לאו דמחשב קצת לרודף יותר עדיף להיות בשב ואל תעשה.
ולכן הוצרך הרמב"ם לומר שהוא כרודף. עכ"ד. ומ"ש דאטו מי הותר להרוג הטריפה להציל
את השלם? יש לסייעו ממ"ש המאירי סנהדרין (עמוד רעא). סיעה של בני אדם שפגעו בהן
עכו"ם וכו' והיה ביניהם טריפה, ימסרוהו ואל יהרגו, שהרי ההורג פטור. ע"כ. ומוכח דוקא
במסירה בלבד הא בהריגה אסור, וכמ"ש המאירי קודם לזה, ראע"ג דבשפיכות דמים יהרג ואל
יעבור, "אם א"ל קטליה לפלניא ואי לא קטילנא לדידיה ולדידך מותר להרגו ומ"מ לא הותר
אלא למסרו לו, שמא יקח ממנו כופר או יתחרט עליו, אבל להרוג בידים לא". עכ"ל. וה"נ
הכא אין להרוג הטריפה בידים להצלת השלם. (ומיהו יש להעיר מפרש"י סנהדרין עב: בר"ה
יצא ראשו, וא"ת מעשה דשבע בן בכרי דכתיב הנה ראשו מושך אליך, דדחו נפש מפני נפש,
התם משום דאפי' לא מסרוהו לו היה נהרג בעיר כשיתפשנה יואב, והן נהרגין עמו, אבל אם
היה הוא ניצל אע"פ שהן נהרגין לא היו רשאים למסרו להציל עצמן. א"נ משום דמורד במלכות
היה. וכ"ה בתוספתא. ע"כ. נמצא לפי' ראשון מותר להרוג בידים כשיש סכנה לשניהם, ודלא
קמאירי הנ"ל. וכן מדייק מפרש"י הנ"ל, בשו"ת פנים מאירות ח"ג (סי' ח), שאם יש סכנה
לעובר ולאם אפי' יצא ראשו מצילין את האם, ודוחין נפש מפני נפש. ע"ש. אלא שסיים שיש
להתישב בד"ז. והא קמן שהמאירי אוסר להרוג בידים. ובאמת שהרמ"ה סנהד' (עב:) כ' לתמוה
על פרש"י הנ"ל. והניח בצ"ע. וע"ע בחי' מהריטב"א (פסחים כה:). ובפרט שבתוספתא מבואר
כפי' השני דרש"י. ולכן אין לעשות מעשה להרג בידים. וע' בתוס' רעק"א ספ"ז דאהלות.
ודו"ק.) ומ"ש הנוב"י בפשיטות שאין מחללין שבת על עובר אם אין סכנה לאמו, לאו מילתא
פסיקתא היא, כי ז"ל הרמב"ן בתורת האדם (שער הסכנה ד"ו ע"א); ובהלכות גדולות, אשה

עוברה וידעין דאי לא אכלה ביוהכ"פ מתעקר ולדה, אע"ג דאמרינן ספק בן קיימא הוא ספק נפל הוא, שפיר דמי למיתן לה וכו'. ומדקאמר משום סכנת ולד ש"מ אפי' ליכא למיחש לדידה מחללין. והיינו דגרסין בערכין (ז:): אר"ג האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין דרך רה"ר ומקרעין את כרסה ומוציאין הולד. מאי קמ"ל דמספיקא מחללינן שבתא, ותינא ספק חי ספק מת ספק עכו"ם ספק ישראל מפקזין את הגל בשבת, מהו דתימא התם הוא דה"ל חזקה וחיותא אבל הכא ולא הו"ל חזקה וחיותא מעיקרא אימא לא קמ"ל. ואע"ג דתנן באהלות פ"ז, האשה המקשה לילד וכו', אלמא דמעיקרא לית ביה משום הצלת נפשות. ותנן נמי חינוך בן יום אחד ההורג חייב, אבל עובר לא, וקרא נמי כתיב תשלם דמי ולדות, אפ"ה לענין שמירת מצות מחללין עליו, שאמרה תורה חלל עליו שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה. הילכך אפי' בהצלת עובר פחות מבן מ' יום שאין לו חיות כלל מחללין עליו כד' בה"ג. ואיכא דס"ל שאין מחללין משום נפלים ועוברה שהריחה משום חששא דמיתה וידה היא. ע"כ. והבאו דבריו בהר"ן והרא"ש פר' יוהכ"פ (פג.). אלא שטענו שא"צ לזה, ולא משכחת סכנת העובר בלי סכנה וידה. (והקרבן נוצאל שם כ' דנ"מ לאשה המוחזקת להפיל מבלי שידק לה כלל). וכן הוא בחי' הרמב"ן והרשב"א והריטב"א נדה (מד:), דהא דמשמע דתם דעובר לאו נפש הוא (שההורג פטור), וכ"מ בסנהדרין עב: גבי המקשה לילד וכו', ואילו בערכין (ז:) אמרי' דמחללין עליו שבת אלמא דנפש הוא. י"ל דאע"ג ולא נפש הוא, מ"מ לענין הצלתו בשבת דתו בנפש, דאמרי' חלל עליו שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה. ולפ"ז מחללין שבת בעוברה שהריחה אף בשביל הולד בלבד. וכ"כ בה"ג. ע"ש. ובס' האשכול ח"ב (הל' מילה סי' לו עמוד קיז) כ', וזו כ' בה"ג גבי עוברה שהריחה מאכילין אותה, דאי לא אכלה מתעקר ולדה, אע"ג דספק נפל הוא שפיר דמי למיתן לה, ומדחלי בסכנת הולד ולא בדידה, אלמא דס"ל דמשום ספק נמי מחללין, אפי' לא הוי סכנה לאמיה. וקמ"ל דהא דאמרי' הירשבת על המשבר מביאין סכין מנה"ר בשבת ומקרעין כרסה ומוציאין הולד, אפי' לא עקר הולד לצאת, ואפי' לא ידעין אם כלו חדשיו, מחללין. ואע"ג דתנן האשה המקשה לילד וכו', ש"מ דקודם שיצא לאו נפש הוא, לענין שבת שאני דתורה אמרה חלל עליו שבת אחת וכו'. ורואה אני וכו' ועל המשבר משמע דכלו חדשיו וכו'. אבל ודאי כל ספק נפשות להקל, ועל מעוברת דאתעקר ולדה היא נפא בסכנה קיימא. ע"ש. ולפ"ד הראשונים דה"ל, הא דפרכין בערכין (ז:) דה"ל מאי קמ"ל דמספיקא מחללינן שבתא ותינא וכו'. דה"מ לשנויי דטובא קמ"ל דאע"ג דעובר לאו נפש הוא וההורג פטור, אפ"ה מחללין עליו שבת, מטעם שישמור שבתות הרבה. אלא דבלא"ה משני שפיר וגם יש להעמיס חי' זה במ"ש דלית ליה חזקה וחיותא, ולא נפש מקרי. וע' בדגול מרובה יו"ד (סי' שה) שאין האב יכול לברך על פדיון הבן כשפודהו במדינה אחרת (בזמנו), כי כל זמן שלא עברו ל' יום אין לבן חזקת חיים, כי אולי נפל הוא וכו'. והקשה ע"ז הגאון חתם סופר (בחיו"ד ס"ס רצה) דה"ל; ובמח"כ לפום ריהטא לא עיין בערכין ז: שאפי' לעובר במעי אמו אמרינן מהו דתימא לא הו"ל חזקה וחיותא קמ"ל דיהיבנא ליה חזקת חיות אפילו לחלל עליו שבת, ומכ"ש הכא דליכא אלא ספק ברכה לבטלה דרבנן בעלמא. ע"כ. ונראה

נפלאתי דאררבה הגמרא מוכיחה בעליל שאין לולד חזקת חיים, וכבר כ' הראשונים וה"ל, דאע"ג דלאו נפש הוא מחללינן שבתא מטעם חלל עליו שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה, הא לשאר ענינים חיישינן דילמא נפל הוא. (ומכ"ש לפמ"ש בס' האשכול וזאתם מיירי בכלו לו חורשיו, והדג"מ לא מיירי בהכי. וע' בנחל אשכול (שם אות ד) דטעם בה"ג משום דכתיב אשר יעשה אותם "האדם" חיי בהם. ועובר נמי מקרי "האדם", וכדילפיתן סנהדרין נז: דב"ג נהרג על העוברין מדכתיב שופך דם האדם באדם, וזהו עובר שבמעו אמו. וש"מ שעל חיות אדם קפיד קרא אע"ג דלאו נפש מקרי עדיין). וא"כ צדקו דברי הרמב"ם שאלו חזקת חיים. וכן מתבאר באור זרוע ח"ב (ס"ס קז). ובשבולי הל' (דקפ"ז סע"א). ועוד. וע' בשו"ת עמק שאלה (חיד"ד סי' עט). ובשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה ח"ב (סי' קכו). ואכמ"ל.

ותבט עיני להגר"י שםלקיס בשו"ת בית יצחק ח"ב מיד"ד (סי' קטב אות ג), שהביא מ"ש הגר"י דה"ל דאטו מי דחזר להרוג טריפה להציל שלם וכו', וכתב, ולכאנ' י"ל דעשה דהצלת נפשות דחזה ל"ת דהריגת טריפה, וכמש"כ בבית יצחק (או"ח סי' יח אות טז) דבטריפה ליכא מיתה אלא מלקות. ודוקא להרוג שלם (להציל אחר) אמרינן אין עשה דחזה ל"ת שיש בו מיתה ב"ד. ולפ"ז י"ל דברי הרמב"ם דנקט "דהוי כרודף", ואילו בסנהדרין עב: מוכח דלאו מה"ט הוא. וי"ל דבעובר ה"ט דעשה דהצלת האם דחזה ל"ת שאין בו מיתה, וכיון דבגמ' ילפינן לדין רודף מקרא דשופך דם האדם, דין זה נהוג גם בב"ג. ונמצא דעשה דהצלת נפשות נהוג גם בב"ג, וזה"ל עשה השוה בכל ודחי ל"ת של הריגת עובר שאין בו מיתה. ומש"ה לא הוצרכו בגמ' לה"ט דהוי כרודף, אבל הרמב"ם (פ"א מה' רוצח ה"ז) למד דין רודף מקרא דקצותה את כפה. (וכ' הגר"י שם, דהרמב"ם לשיטתיה בהל' מלכים שפוסק כר' ישמעאל דב"ג נהרג על העוברים ויליף משופך דם האדם באדם. (סנהד' נז:) וא"כ האי קרא מבע"ל לדרשא אחרייתו). וא"כ אין העשה הזה נהוג בב"ג, וזה"ל עשה שאינו שוה בכל שאינו דחזה ל"ת השוה בכל, ואע"ג דבכלאים בציצית עשה שאינו שוה בכל דחזה ל"ת השוה בכל, מ"מ עשה שאינו נהוג בב"ג גרע טפי. עכת"ד. ולפע"ד יש לפקפק בזה, כי הן אמת שברודף יש מ"ע להציל הנרדף מדכתיב שופך דם האדם וכו' או מקצותה את כפה, אבל כשאין רודף יש רק לא תעשה של לא תעמוד על דם רעך, וכמ"ש (בסנהד' עג.), מנין לרואה חבירו שטובע בנהר או חיה נורית כו', שנא' לא תעמוד על דם רעך. וכ"פ הרמב"ם (פ"א מרצח הי"ד). ואף גבי האשה המקשה לילד כ' הרמב"ם (שם ה"ט) שהצלת האם היא מצות ל"ת שלא לחוס על נפש הרודף, ואילו מ"ע לא קאמר, דליכא מ"ע אלא ברודף ונרדף ממש, ולא ילפינן מזה לעובר שטבעו של עולם הוא. ומעתה לא שייך בעובר עשה דחזה ל"ת דהא תרוייהו ל"ת נינהו. ואף במ"ש הגר"י שאין להרוג טריפה להציל שלם, ולא מיירי ברודף, אלא באומרים לו הרוג פלוני, והוא טריפה, ואם לאו נהרוג אותך, בכה"ג אין כאן איזה מצות-עשה להציל עצמו בפש הטרפה, וה"ה גם לאחרים, כיון שאין הטרפה רודף והשלם נרדף, ובזה אין מ"ע להרוג הטרפה להציל השלם כדי שגאמר עשה דחזה ל"ת. וכ"ש ג"כ המאירי, ודוקא מסירה דהערך למסור הטרפה, ולא

הריגה בידים. אע"פ שהוא לצורך הצלת השלם. והיינו שעכ"פ גם בטריפה וזי אביזרא דשפ"ד, וכמו שיתבאר להלן בס"ד. (וע' במ"ש הבית יצחק שם שאין עשה דוחה ל"ת אלא במצות שבין אדם למקום, משא"כ במצות שבין אדם לחבירו. ע"ש. וכן בשו"ת שם אריה (חיו"ד ס"ס סד). ע"ש. ואבמ"ל). ומ"ש הבית יצחק בדין ב"נ הרודף אחר ב"נ, דלהרמב"ם דיליף מקצותה את כפה אין מצילין את הב"נ בנפשו, והו"ל עשה שאינו שזה בכל וכו'. (ושם הביא מ"ש התוס' סנהדרין נט סע"א אם גם בב"נ הורגים העובר להצלת האם. ע"ש), לכאור' הואיל ועשה שאינו שזה בכל ג"כ דוחה ל"ת השזה בכל, וכמ"ש התוס' (יבמות ו.) וכדין כלאים בציצית. ע"ש. מאן פליג לן בהכי בין היכא דשזה בב"נ או לא. ויש לפלפל בזה. וע' בשו"ת בן יהודה (סי' כא). ודו"ק.

דחה בשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סי' קה) בד"ה ולפע"ד, הביא ג"כ דברי הרמב"ם דה"ט שדחתים העובר להציל האם משום דהוי כרודף, וכתב, והקשו עליו, דהא בסנהדרין (עב:) אמרין דמשמיא קא רדפו לה. ונ"ל משום דלכאורה קשה טובא לפמ"ש התוס' סנהדרין (נט.) שגם ישראל אסור להרוג לעובר (בעלמא), ועל כרחוק דהיינו מן התורה, דהוי כמקצת גפשו, וכחצי שיעור שאסור מה"ת, ואנן קי"ל דאף אביזרא דג"ע ושפ"ד יהרג ואל יעבור, וא"כ למה התירו להרוג העובר משום הצלת האם והא וזי אביזרא דשפ"ד. וע"ז בא הרמב"ם לתרץ, דנהי דלא דהו רודף ממש, מ"מ כיון שהוא העורר למיתת אמו הו"ל כרודף, ולכן הותר להציל האם בנפשו של העובר. עכת"ד. והוא תנא דמסייע לנו בתירוצינו (ה"ל אות א), ובחסיפת ביאור, דהו"ל אביזרא דשפ"ד, שאל"כ אף אם יש איסור תורה בהריגת העובר אין לך דבר העומד בפני פקד"נ של האם. וזה ברור. ואמנם ראיתי בשו"ת בית שלמה (חיו"מ סי' קלב) דפשיט"ל איפכא, שהואיל והעובר לאו נפש הוא, הו"ל כמו שאר עבירות שנוחזין משום ספק סבבה, ומש"ה מותר לאבד נפש העובר בשביל הצלת האם, ולא שייך בזה מאי חזית דדמא ריזך סומק טפי וכו'. ע"ש. אולם הגאון הרונאצ' וכי בשו"ת צפנת פענח (סי' נט) כ' להדיא, שהריגת עובר וזי גדר שפיכות דמים. ואסור גם בישראל מן התורה, כמ"ש התוס' סנהדרין (נט.) ע"כ. וע"ע בתוס' הרא"ש בשטה מקובצת (ערכין ז.) אות ה, שהקשה דממתני' דאהלות האשה דמקשה לילד וכו', מוכח שכל זמן שלא הוציא ראשו מותר להרגו, וא"כ אמאי מחללין עליו שבת. הילכך נראה דחשיב כספק נפשות, ובמתני' דאהלות דחזין ספק נפש מפני נפש ודאי. ע"כ. אלמא דחשיב מיהא כספק נפש. ומש"ה צריכים אנו לטעמו של הרמב"ם דהוי כרודף. והן אמת שמדברי הראשונים (שהבאו לעיל אות ב) שהזכירו מההיא דאהלות ולא נפש הוא, משמע דס"ל שא"צ לטעמו של הרמב"ם דהוי כרודף, וגם לא ס"ל כהרא"ש ה"ל בתירוצו, אלא דקא לגבי חילול שבת אמרין חלל עליו שבת א' וכו'. מ"מ ברעת הרמב"ם מיהא י"ל כאמור דחשיב קצת נפש ואביזרא דשפיכות דמים הוא. וכאמור. וכן מוכח מד' הנוב"י תנ"ל, שהסביר דדמי לטריפה שאסור להרגו בשביל להציל השלם וכו'. ולא אכחזר כי ראיתי במנחת חינוך (מצוה רצו) שכ', ונ"ל דבסיעה של בג"א שאמרו להם עכו"ם תנו לנו א' מכס ונהרגו וכו', אם היה טריפה ביניהם אפי' לא יחזוהו מותר למסור כדי להציל עצמם, כיון דלא אקרי נפש

כלל, ולא שייך כאן הסברא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי וכ'. וגם הקבלה ביד חז"ל דמ"מ לא מקרי שפ"ד. ע"כ. וכבר קדמו המאירי בעצם הדין, ומ"מ להרע י"ל דהוי בכלל אביחרא דשפ"ד. (וה"נ בד"ן עבר, כי עבר וטריפה שדים ברבר זה, כמ"ש הרמב"ם (פ"ט ממלכים ה"ד). ע"ש). ובכל דיני התורה טריפה חשיב כחי. וכמ"ש הרמב"ם (פ"א מאיסורי ביאה ה"ב) שהבא על הטריפה חייב, חי הוא אע"פ שסופו למות מחולי זה. ע"ש. וכן בשו"ת חקרי לב (חאה"ע סי' יא) במקדש אמות אשות טריפה, דקרינן בה בחייה, ואינה מקודשת. וע"ע בשו"ת מעשה אברהם (חאה"ע סי' ו) מ"ש בזה. ע"ש. וע' בפתח הדביר ח"ג (דף רמח ע"ג) וטריפה מצטרף לכל דבר שבקדושה ומחללים עליה שבת וכו' ע"ש. וע' חת"ס ח"ו (סי' סד) דביום השמיני ימול שייך גם בטריפה. ע"ש. ובשו"ת גת ורדים (חאה"ע כלל ב סי' ד) דבן טריפה פטור מיבום וחליצה. ע"ש. וע"ע בזה בשו"ת משפטי עדאל (חאה"ע סי' עט). ובשו"ת ציץ אליעזר ח"א (סי' כג והלאה). וחלק י' (סי' מח-מט). ובשו"ת דובב-מישרים ח"ג (סימן קכז). ע"ש. ושו"ר בשו"ת תפארת צבי (חאו"ח סי' יד), שגם אלו שלח הגר"ב שאלתו ע"ד הרמב"ם שנ"ט דהוי כרודף, והשיב, שטעמו של הרמב"ם משום דק"ל אסור להציל עצמו בממון חבירו, וכאן שהורגים העובר אף שאינו בכלל איש מ"מ לא גרע מממון ולמה יתירוהו וכו'. ולא שייך הכא פקח נפש כ"כ, דהא אף על העובר מחללין שבת וכו'. ותמצה שעלינו להציל האשה משום לא תעמוד על דם רעך, מחויבים אנו גם בהצלת העובר, ולכן תירץ הרמב"ם שהוא הגורם וה"ל כרודף. ע"ש. וע"ע בשו"ת אור גודל (סי' א דכ"ו ע"ד). ע"ש. והלום ראיתי בערוך השלחן חו"מ (סי' תכה ס"ז) ובמנחת חינוך (סי' רצו) שעמדו ג"כ ע"ד הרמב"ם בזה. ע"ש וע"ע באבן האזל ח"ב (פ"א מה' רוצח ה"ט). וד"ק.

וראיתי למהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"א (חאה"ע סי' יד) שנשאל, אם מותר לנשים המניקות שנחשבו לשותות סם כדי להפיל הולד, ואחר שהביא ד' הוסי' (סנהד' גט.) דאף לישראל יש איסור להרוג העובר, ושכ"כ הרא"ם פר' משפטים בד"ה ואיש כי יכה כל נפש אדם, כתב, שאין לומר שכיון שאין האשה מצוה על פו"ר, ומה"ט מותרת לשותות כוס עיקרין, וכמ"ש בשבת (ק"א.), א"כ מותרת ג"כ לשותות סם להפיל הולד כיון שלא הוי נפש, ולפ"ז הא דאמרי' בסנהד' (עב:) גבי המקשה לילד שחנתו וכו' להציל האם דקא, מיידי שהורגים אותו בידים, ודכוותה גבי סירוס בידים דאיסורא מיהא איכא אף באשה, וכדאיתא באה"ע (סי' ה), אבל לשותות סם המפיל שרי. הא ליתא, דהתם ה"ט שאין האשה מצוה על פו"ר, משא"כ הכא וטעם האיסור משום דהוי כהורג נפש, גם בשותה רפואה להפיל "אסור מיהא מדרבנן".

ומ"מ נראה שלמעוברת בימי הנקה מותרת לעשות מה שיכולה כדי להפיל הולד כיון דאיכא סכנת ולד. וכמ"ש ביבמות (יב:) ואפילו לרבנן דר"מ מידו הכא שחשש העיבור כבר נעשה לפנינו, ולכ"ע מותרת לשותות סם המפיל. כנלע"ד. עכת"ד. והבאון מהר"ח פלאג' י בשו"ת חיים ושלום ח"א (ס"ס מ) כ', שהגם שחזות-יאיר (סי' לא) ומזהר"י מאיד בשו"ת שפת הים (חאה"ע סי' יד) כ', שאסור לשותות סם להפיל העובר, מ"מ איסור זה אינו אלא מדרבנן,

ואינו בכלל איסור שפ"ד, וכמ"ש הפו"ד בשם הרא"ם פ' משפטים ע"פ ואיש כי יכה כל נפש וכו'. וגם הרב בית יעודה ח"א סי' יד הכריח מהש"ס ופ' רליכא איסור מד"ת משום שפ"ד אלא איסורו הוי מדרבנן, ולכן התיר שם למעוברת בימי הנקה לשעות סם ומפיל וכו'. עכת"ד. ולפע"ד עד כאן לא כתב הבית יעודה דבהריגת עובר אין איסור אלא מדרבנן, אלא כשמפילה ע"י שתיית סם, דהו"ל כעין גרמא בעלמא. ומהר"י עייאש לשיטתיה בשו"ת בית יעודה ח"ב (סי' מז דקי"ט ע"ד), שכ', דהא דקי"ל באה"ע (סי' ה' סי"ב) שהמשקה כוס עיקרין לאדם כדי לסרסו אסור ואין לוקין עליו, אין איסורו אלא מדרבנן, ואע"פ שכ' התוס' והרא"ש (שבת קי:) שאסור בזה בודשא"מ כשהוא פסיק רישיה, ואילו פ"ר בדרבנן קי"ל דשרי, וכמ"ש התה"ד. י"ל דדזקא בשבת דבעינן מלאכת מחשבת מחלקים בין פ"ר דאו' לדרבנן, אבל בשאר איסורין יש לאסור בפ"ר בכל עונא. ע"ש. (וכחילוק בין שבת לשאר איסורין לד' התה"ד, כתבו גם בשו"ת ארץ צבי וטומים (חאו"ח סי' לא אות ט). ובשו"ת הרמ"ץ (חיד"ד סי' לא אות ט) ע"ש. ואכמ"ל.) ושם הובאו דברי הגאון ר' מלאכי הכהן בעל יד מלאכי דס"ל ששתיית כוס עיקרין הו"ל דאורייתא, אלא שאין לוקין עליו, ע"ש. וכ"כ בס' נתיבות לשבת (סי' ה סק"ו), והזכיר כן ממ"ש הפוסקים לאסור זאת בודשא"מ אם הוא פ"ר, והדי' כ' התה"ד דפ"ר בדרבנן שרי. ע"ש. אולם הר"א ממין בס' יראים (סי' שפא) כ' להדיא שהעיקור בסם הוא רק מדרבנן. וכ"כ המאירי (שבת קי:). וע' בשו"ת תורת חסד מלובלין (זאה"ע סי' לח). ובשו"ת פתחי שערים (סי' נט). ואכמ"ל. ולפ"ז יפה כ' הבית יעודה שאף שתיית סם להפלת העובר י"ל דהוי מדרבנן, אבל בודרג העובר בידים מודה דהוי איסור תורה. ואע"פ שמד' מהר"ח פלאג' י ת"ל נראה שלא הבין כן בד' הבית יעודה, ובפרט ממה שנעזר מד' הפו"ד (הפרישה ודרישה) בשם הרא"ם פ' משפטים, וכוונתו למ"ש הדרישה אה"ע (סי' יג אות ד) דמ"ש לא ישא מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא זו אף זו קטני, דל"מ מעוברת חבירו דאיכא תרתי לריעותא, חזא דלבסוף תלד ותניק והחלב יעבר וימות הילד. ותו שמא תמית הילד בעודו במעיה, דאז לא חמיר איסורא להקרא עליו רצחנותא, כל זמן שלא נולד, וכמ"ש הרא"ם פ' משפטים, אלא אפי' מינקת חבירו שכבר נולד הילד ואינה חשודה לרצחו אסור. ע"כ. ויסוד ד' הרא"ם ע"פ התוס' (חולין לג. וסנהד' נט.) דאיסורא מיהא איכא. ומשמע שמהר"ח פלאג' י ת"ל הבין שבכל אופן של הפלה אין איסור תורה. וכ"כ בשו"ת משפטי עוזיאל (חאו"מ סי' מז אות ד) בשם הגאון ר' ישראל מאיר ז"ל שלד' התוס' אין איסור בהריגת עובר אלא מדרבנן. (ועפ"ז הקשה דא"כ בכוונס יבמות ונמצאת מעוברת אם יצא הילד בן קיימא חייבין בקרבן, ולפ"ד התוס' למה לא תעשה פעולה להפלת העובר להמלט מאיסור אשת אח. ע"ש). אבל לפי האמור האמת היא שגם התוס' מודים שיש בזה איסור תורה. וכמו שהזכרנו במישור מהות' (חולין לג.). ושכן מוכח מהש"ס (סנהד' נט.). והבאנו שכן מבראר בחקרי לב, ובמהר"ם שיק, ובשו"ת צפנת פענח. וכ"כ הגאון מהר"ש מוילנא בס' ידי משה שבס"ס הפרנס (דפ"ו ע"ג). וכן ראיתי להגאון אור שמח בספר משך חכמה (ר"פ ויקהל) שכ', דכל היכא דכתיב "וימת", משמע

בידי שמים, וכדורשין במכילתא השור יסקל וגם בעליו יומת, ר"ל בדתי שמים. וה"נ מ"ש
 "ומכה אדם חמת", י"ל דקאי על הריגת עובר, כדנפקא לן דב"נ נהרג על העברים, מדכתיב
 שופך דם "האדם" באדם, (סנהד' נז:), וקמ"ל שישוראל שהרג עובר נמסרה מיתתו לדיני שמים.
 וכמ"ש התוס' (סנהד' גט.). ע"כ. וכ"כ בס' זכותיה דאברהם, הובא במשפטי עזיאל חו"מ
 (דרי"א ע"ד), שהריגת העובר מחייבת את ההורג במיתה בידי שמים, דלא גרע מהוצאת זרע
 לבטלה דחייב מיתה ביד"ש. (נדה יג.). ע"ש. וכיו"ב כ' בשו"ת דברי יששכר (חחו"מ סי'
 קסח), שהריגת העובר היא איסורא דאורייתא, והוי כאילן שופך דמים. ע"ש. אלא דאי משום
 הא לא איריא, כי בשו"ת שאלת יעבץ ח"א (סי' מג) כתב דמ"ש החו"י (סי' לא) ללמוד דין
 הפלת עובר מדין הוצאת ז"ל, יש לדחות דשאני הוצאת ז"ל שמערה לאשפה ומוסיף בכוחות
 הטומאה, ומכחיש בפמליא של מעלה. כנודע מטעם חכמי האמת בעלי הקבלה, שבע"כ אנו
 צריכים להם לד"ז וכו'. ע"ש. וכן המשפטי עזיאל כ' לפקפק כח"ב ע"ד הזכותיה דאברהם.
 ומ"מ בדברי יששכר שם העיר גם ממ"ש בנדה (לא.) והמשמש מטתו ליום תשעים כאילו שופך
 דמים. ע"ש. וכן מוכח מפרש"י יבמות (מב סע"א). ע"ש. וכן בזה"ק שמות (דף ג ע"ב),
 מאן דקטיל בניי ההוא עדברא דמתעברא אתתיה וגרים לקטלא ליה במעהא, סתיר בניינא דקב"ה
 ואומנותה דיליה וכו', ועל דא חרבא כפנא ומותנא אתיין על עלמא. וכו'. ופי' בניצוצי אורות,
 מאן דקטיל בניי, שמשמש עם אשתו יום צ' לעיבורה. וכ"ש הגורם לאשתו להפיל ע"י משקה
 (סם) וכיו"ב. הרמ"ז. עכ"ל. (איברא דבנדה לא. מסקנן אהא דהמשמש ליום צ', מנא ידע,
 אלא משמש והולך ושדמר פתאים ה'. וא"כ לא הו"ל להניצוצי אורות למסתם סתמי.) ובאמת
 שיש להעיר לפמ"ש המשך חכמה, שיש בהפלת עובר חזק מיתה ביד"ש, א"כ היאך חייבה
 תורה לשלם דמי ולדות לבעל. לאביי אליבא דר' נחוניא בן הקנה (בכתובות ל.), דאף במיתה
 ביד"ש אמרינן קיים ליה בדרבה מניה. (וכן יש להק' להאחרונים הנ"ל דס"ל שהריגת עובר
 לא גרעא מהוצאת זרע לבטלה דחייב מיתה ביד"ש (כבנדה יג.). דמה יענו לק' זו.) וע"כ שאין
 כאן ממש איסור מיתה ביד"ש, אלא רק איסור תורה בעלמא. וכן ראיתי בשו"ת דבב מישורים
 ח"א (סי' כ) ד"ה אולם, שהביא בשם זכותא דאברהם שנתעורר בזה. וע"ש. ועכ"פ נקט מיהא
 דאיסורא דאורייתא מיהא איכא. וכ"כ הגר"י שמעלקיס בשו"ת בית יצחק ח"ב מד"ד (סי' קסב
 אות ה) שאיסור תורה הוא והוסיף, דמ"ש התוס' נדה (מד:) שמותר להרוג העובר שיגרא
 דלישנא הוא (והכוונה שאין חייבים עליו מיתה). ע"ש. וכן העיר בהגהות הגאון יעב"ץ (נדה
 שם) ע"ד התוס', שאין זה מודייק. ע"ש. גם בס' פרי האדמה ח"ב (דקמ"ג ע"ג) עמד ע"ד
 התוס' נדה, שזהו בניגוד למ"ש התוס' עצמם (בחולין לג.) ותי' דצ"ל דמ"ש שמותר היינו
 כשיש הכרח להציל האם וכמתני' דאהלות ספ"ז וכו'. ע"ש. וע"ע בשו"ת עטרת חכמים
 (חאה"ע סי' א). בד"ה עור, ובשו"ת דבב מישורים (סי' כ) הנ"ל, ובס' יקהל שלמה קמחי
 (דמ"ב ע"ב). ע"ש. וגם הלום מצאתי בשו"ת בנין דוד (סי' מז). שהזכיר במישור מד' התוס'
 חולין (לג.) בסוה"ד, דלר"ל לית ליה האי כללא וכו'. דהא דאמרי' ליכא מיד דלישראל

שרי ולגי אסור, היינו מה"ת, ויש איסור תורה בהריגת עובר ע"י ישראל. ע"ש. וכ"כ בשו"ת אחיעזר ח"ג (ס"ס סה). ובשו"ת מקור חיים (חי"ד סי' טו). ע"ש וזה כמש"כ לעיל את א'. ומעתה נחזק ק' הגאון ר' ישראל מאיר ה"ל מההיא דיבמות וכו', שהרי אסור לה מה"ת להפיל העובר, ואף למ"ש הבית יחזקה שבשתיית סם אין איסור תורה, הדבר ידוע שלא תמיד מצליחים להפיל העובר ע"י שתיית סממנים בלבד. וכמ"ש בגדה (ל:): דאיכא טפא דלא מקבל סמא. ופשוט. וע' בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו (תאה"ע סי' פה). ע"ש.

וראיתי בשו"ת מהרימ"ט ח"א (סי' צט) שנשאל אם מותר לרופא לספל באשה גיה מעוברת ולהתעסק עמה עד שתפיל הולד, או יש בזה משום איבוד נפשות. והשיב שאין כאן משום איבוד נפשות, שאפילו בישראל לא נפש הוא, דממון הוא וחיוב רחמנא דמי ולדות לבעל וכו'. ובפ' יוצא דופן (נדה מד.) דרשינן "כל" נפש, לרבות קטן בן יום אחד, דמשמע כל דהו נפש. אלמא דנפל אפי' נפש כל דהוא לא מקרי. ובספ"ק דערכין (ז.). תנן, האשה שיוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד, ופרכינן פשיטא גופה הוא, סד"א ודאיל וכתוב כאשר ישית עליה בעל האשה, ממנא דבעל הוא, ולא לפסדיה מניה. קמ"ל. ומדפריך פשיטא ש"מ דמשום איבוד נפשות אין נדנד איסור כלל, ולא אצטריך לאשמועינן אלא משום פסידא דבעל. ואמרי' נמי התם, האשה שיוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הדין שלה, כדי שימות הולד וחלה שלא תבא לידי גזול, אלמא דבשביל גזול האם הורגים הולד בידים ולא חשו לאיבוד נפש. והלכך ביהודאית מפני צורך אמו נראה שמועד לספל ע"מ שתפיל העובר כיון דרפואת אמו היא. עכת"ד. ומזכך מדבריו שאפי' אין כל סכנה נשקפת לחיי האם מותר להפיל העובר לרפואתה. ולבאורה קשה דלפמ"ש התוס' (חולין לג.) שיש איסור תורה בהפלת העובר, נראה שאין היתר בזה אלא במקום סכנה. ומההיא דערכין יש לזכות לפמ"ש הגאון מצפה איתן (סנהדרין נט.): הקשה בס' צדה לדרך פר' משפטים, דהא בספ"ק דערכין (ז.), האשה שיוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד, ופריך, פשיטא גופה הוא וכו', ואם איחזק לד' התוס' שגם ישראל אסור להרוג עובר, מאי פריך פשיטא, והא אצטריך לאשמועינן שא"צ להמתין ולא חישי' להריגת העובר. (וע"ע בשו"ת חזקת יאיר סי' לא.) ולק"מ, דהא כתבו התוס' (סנהדרין פ:): סד"ה עובר, בשם ר"ת, דהא דאמר רבא ודלד נזמח ונרבעת אסור, לא משום דהוי ירך אמו, אלא ה"ט דכיון דעד עכשיו היתה חיות הולד תלויה באם הוי כאילו נגמר דין שניהם להריגה. וכן הא דתנן בערכין (ז.) האשה שיוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד. ופריך פשיטא גופה הוא, התם נמי ה"ט כדפרישית. ע"כ. ולפ"ז נחזק ק' הצדה לדרך ה"ל. ע"כ. וה"נ נוחזק בזה ראית דמהרימ"ט, דשאני התם שבין שיעקר חיות העובר מצד האם חשיב כאילו נגמר דינו להריגה. הא בעלמא יש בזה איסור תורה מעיוס איבוד נפש. והא נמי דאמרי' שמכין אותה כנגד בית הדין להזמית העובר משום דבין כה וכה תהי' הוא הולך למות עם אמו, מש"ה חישינן לניחול דידה, ואין כאן ענין של חיי שעה, ודאיל וכאילו נגמר דינו ליהרג כהרוג דמי. והר"ן ספ"ג דחולין (נח.) כ' ג"כ בשם ר"ת דקי"ל עובר לא ירך אמו הוא, וההיא דערכין (ז.)

ראשה הידצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד, לא משום דעבר ירך אמו דא, אלא שכיון
 שהיא מחוייבת מיתה אין מענין את דינה, ולא חייושי' לולד דאיל ולא יצא לאויר העולם!
 תרע שאילו נגמר דינה ליהרג וילדה אין דורגין תלד משום דעובר לאו ירך אמו דא ולא עליו
 נגמר הדין. ע"כ. (ויש קצת שנוי בין התוס' להר"ן בדעת ר"ת ודו"ק). וכן נראה מד' הרמב"ם
 (פ"ב מה' סנהד' ה"ד) דה"ט משום עוני הדין. וכ"כ המל"מ (פ"ב מה' סוטה ה"ז). ע"ש.
 ובגדרים (פ: ר') יוסי אומר כביסתן קדמת לחיי אחרים. וה"ג עוני הדין דידה חשיב לה טפי
 מחיי העובר, אע"פ שיש בהריגתו איסור וזרה. ואפי' לרבנן דר' יוסי (נדרים שם) דפליגי
 וס"ל חיי אחרים קדמין לכביסתן, שאני הכא שכל חיות העובר ממנה, והיא אינה מחוייבת
 לסבול צער של עוני הדין בשביל העובר שלה, ובפרט שעכ"פ לא חשוב נפש עדיין, וע"ע
 בשטה מקובצת (ב"ק מז.) בשם הרא"ה. ע"ש. ומעתה אין בראיות מהרי"ט וז"ל בכדי להתיר
 הפלת עובר לרפואת האם, כל עוד אין סכנה נשקפת לחיי האם בגלל העובר, ואדרבה מהתוס'
 (חולין לג. וסנהד' נט.) מוכח להדיא לאסור. (ושו"ר שכן העיר בשו"ת מקור חיים סי' טו.
 ע"ש. וע' בבית שמואל אה"ע סי' פ ס"ק טו ובבאה"ט שם. ודו"ק).
 ובאמת שהמהרימ"ט עצמו בתשובה שם (סי' צז) הביא מ"ש התוס' (חולין לג. וסנהד' נט)
 דנהי דישאל פטור על הריגת עוברין, מ"מ לא עירי. ודכתיב כן ממתיני' דאולות ספ"ז, האשה
 שמקשה לילד מחתכין הולד במעיה "שחיייה קדמין לחייו", הא ליכא סכנה לאם אסור. והקשה
 מזה אהיהא (דערכין ז.) שהורגים תלד משום ניוול האם. ועוד דבהדיא שמעתתא נופה דערכין
 (ז: אמרי', האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת, מביאין סכין דרך רה"ר ומקריעין כרסה
 ומוציאין תלד, אלמא דספק נפשות חשיב כיון דדחי שבת. וכתב, שיש לתרץ, דשאני והיא
 דיצאה ליהרג שהאיל וסופו ליהרג עם אמו דעובר ירך אמו דא, משום ניוול אמו מקדימין
 לו המיתה. א"נ י"ל דלעולם עובר לאו כילוד דמי וכיון אמו דא, ואשה שמתה שאני שהוא חי
 ואמו מתה והרי דא כילוד וכמי שיצא לאויר העולם. וכנגדו בבבא מציעא טען שחטה. ושם הביא
 ד' הר"ן (יתמא פג.) בשם הרמב"ן דפלוגתא דאם יש לעובר דין פיקח נפש לחלל עליו
 שבת, וספק נפשות להקל להחיותו, וכ"ש שלא לפגוע בהן, ולפ"ז איסורא מיהא איכא נמי
 בגפלים דגנים. ומיהו אפי' תימא דלא חשיבי נפש, ובגנים שרי לגמרי (שישראל יעשה הפלה
 לגייה), מ"מ להתעסק עמהם שיפילו דעבר על לפני עור. (מפני שצריך שיתוף פעולה וסיוע
 שיש בו ממש מצד המעוברת. וכהדיא דמכות (כ:). וע"ע בחי' הרא"ה ביצה (כב.) ושטמ"ק
 שם, ובשו"ת זרע אמת ח"ב (סי' מז ופח ופט). ובשו"ת רב פעלים ח"א (חיו"ד סי' ב.) ואכמ"ל.)
 אם לא שיש רופאים (גנים) אחרים שיאמרו להם, ולא עבר אלא היכא דקאי בתרי עברי דנהרא.
 עכ"ד. ולנע"ד שקטע תשובה זו (שניצבת בלי "שאלה", ודמיא למזמורא יתמא) שייך להלן
 בסוף תשובה צט הנ"ל, וניכרים הדברים שהתשובה שבסי' צט לא נסתיימה שם, כי לא נמצא
 תשובה על השאלה דמיירי באשה גייה, אלא בדבריו שבסי' צ"ז הללו, ואחר שהביא ראיות
 דעובר לאו נפש הוא כלל, חזר להקשות ע"ז מהתוס' (חולין לג. וסנהד' נט.) דמוכח שבישראל

יש בו איסור (תורה). ושכן מוכח לכא' מההיא דאשה שישבה על המשבר שמחללין שבת על עובר. (ובאמת דאי משום הא לא איריא, דאע"ג דעובר לאו נפש הוא מחללין עליו שבת. וכמ"ש הראשונים שהובאו לעיל אות ב. וכ"כ התוס' נדה (מד: ע"ש.) ושם מתרץ בב' פנים דג"מ לדינא. ומ"מ אכתי לא איפרק מחולשא, דא"כ הו"ל למיהדר משמעתיה במה שהתיר להתעסק בהפלה של אשה ישראלית לצורך רפואת האם, ומוכח שאפי' שלא במקום סכנה שרי, והרי מהתוס' חולין וסנהדרין מוכח לאיסורא כה"ג. וצ"ל דאה"נ שגם מזה חזר בו בסו"ד, וכמו שסיים ואפי' תימא דלא חשיבי נפש, "ובגוים שרי לגמרי", משמע דבישראל איסורא מיהא איכא גם לצורך רפואה. ושוב ראיתי בשו"ת דברי יששכר (חזו"מ סי' קסח) שהביא דברי המהרי"ט סי' צט, וכתב, דממ"ש אפי' נפש כל דהוא לא מקרי, נראה דיותר אפי' שלא במקום סכנה, אבל א"א לומר כן, אלא כוונתו דלא מקרי נפש לענין חיוב. וכן מה שדייק (מערכין ז.) דפריך פשיטא וכו', כוונתו שכיון שאין לאמו חיות גם הוא לא נקרא עומד לחיות. (והביא ד' הר"ן חולין נח.) וכן מוכח מדברי המהרי"ט עצמו בסי' צז שסיים, ואפי' תימא דלא חשיבי נפש "ובגוים" שרי לגמרי", הא בישראל איכא איסורא. ע"כ. וכן מצאתי עוד בשו"ת אריה דבי עלאי (חי"ד סי' יט), והובא להלכה בשו"ת בנין דוד (סי' מז אות ג), שאחר שהאריך לזכות דברי המהרי"ט סי' צט שלדעתו יש בזה איסור מה"ת להרוג העובר ע"ממעט הדמות, אך לבסוף כ' ליישב דברי המהרי"ט, שגם דעת המהרי"ט כן היא, שיש איסור תורה בהריגת עובר, אלא דהתם מיירי בפקח נפש לרפואת אמו, שאז פשוט הדבר שאין לך דבר שעומד בפני פקח נפש. ע"כ. (ואע"פ שי"ל שזה בכלל אביזרא דשפ"ד דיהרג ואל יעבור, מ"מ בצירוף טעמו של הרמב"ם דהי כרוף משרא שרי, דהיינו מתני' דאהלות.) ולפע"ד אין נראה כן מפשט דברי המהרי"ט סי' צט, אלא בכל ענין של צורך רפואה היה מתיר להתעסק בהפלת הולד. וכן נראה מדברי הגרי"ח בשו"ת רב פעלים ח"א (חאה"ע סי' ד) שרצה ללמד מד' המהרי"ט סי' צט שמתיר הפלת העובר לצורך האם, דה"נ י"ל דהיפא דאיכא פגם משפחה ובזיון וחילול ה' (כגון נידונו בפניה שזינתה ונתעברה בזנות) וחשיב נמי צורך גודל, אלא שהביא ד' החות יאיר סי' לא שלא רצה להתיר בזה גם בא"א שהרתה לזנונים, ומיהו לעומת בשאלת יעב"ץ סי' מג חילק בין א"א לפניה. וכתב הגרי"ח, שאינו רוצה להשיב בדרך הזאת לא איסור ולא היתר וכו'. ע"כ. ואם איתא דמהרי"ט אינו מתיר אלא במקום סכנה מה ראה הביא מזה לנידונו, א"ו דבכל ענין של רפואה דעת מהרי"ט בסי' צט להתיר. אולם לפמש"כ המהרי"ט ז"ל גפיה הדר תבריה לגזירה בס' צז ומסיק להחמיר שלא במקום סכנה. וע"ע בס' פרי האדמה ח"ב (דף קמג ע"ד) שעמד ג"כ בסתירת דברי המהרי"ט, וסיים, שיש חסרון בדברי הרב בסי' צט. ע"ש. וע' בשו"ת חשן האפור (חזו"מ סי' מג אות טז.) ע"ש.

אולם בשו"ת תורת חסד מלובלין (חאה"ע סי' מב אות לא-לב) העלה, שאע"פ שדעת התוס' (סנהדר' גט. וחולין לג.) שיש איסור מן התורה בהריגת עובר, ושכן נראה דעת הרמב"ם והסמ"ג והש"ע, ממה שכתבו דהא מחתכין העובר להצלת האם, משום שהוא כרוף, משמע דבלא"ה

יש איסור מה"ת להמית. והיינו משום דס"ל דעובר ירך אמו. (וע' בשער המלך פ"ב מה' גבה הי"ב. ובס' מנחה טוהרה דף קג ע"ד. ובמלא הרועים ע' עבר ירך אמו אות ח. ובשו"ת מע' ע כלל סב. ואכמ"ל.) וכן דעת רש"י ערכין (ז.). מ"מ דעת ההוס' נדה (מד:) שמועד להמית העובר מה"ת, וכן נראה מההוס' סנהדרין (פ:), ומהר"ן (פ"ג דחולין). וכן דעת הראב"ד דס"ל עובר לאו ירך אמו, ולפ"ז ע"כ הא דתנן בערכין (ז.). שאין ממתנינן לה עד שתלד, משום שאין איסור בהמתת העובר. ומ"מ נ"ל דמודו דאיסורא דרבנן מיהא איכא. ומעתה לא מבעיא להסוברים שאין בהמתת עובר איסור תורה, שמועד להמית העובר לצורך רפואת האם, אפילו אין לה אלא סכנת אבר. וכדקי"ל באו"ח (סי' שכח סי"ז). אלא אף להסוברים שאסור מן התורה, מ"מ לתועלת ולרפואת האם יש להתיר, מאחר שביארנו שהאוסרים מה"ת ע"כ דס"ל עובר ירך אמו, שאל"כ למה אין ממתנינן לה עד שתלד. וא"כ לרפואת האם הרי הוא כירך אמו שמועד לחתוך לרפואתה. ומה שהצרכו הרמב"ם והסמ"ג והש"ע לטעמא דהוי כרודף, משום דבישבה על המשבר חלד עקר ממקומו וגופא אחרינא הוא ולא כירך אמו הוא. עכת"ד. ולפי דבריו היה מקום לקיים ד' המהרי"ט שבסי' צט שמתיר הפלת העובר לרפואת האם, וא"צ לחזק כמ"ש האריה דבי עילאי והדברי יששכר הנ"ל דמיירי דקא במקום סכנה. וכן אם נאמר כמ"ע הגאון בית שלמה (תחו"מ סי קלב) שאיבוד העובר לא הוי אביזרא דשפ"ד, אלא הרי הוא כשאר עבירות. ע"ש. א"כ י"ל שאפי' הוא איסור תורה, מותר להפיל עובר לרפואת האם, לפמ"ש ה"ה (פ"ח מה' מאכלות אסורות ות"ז), שאפי' סיכה הקרובה לשתיה, אמרו בפסחים (כה:) גבי רבינא שהיה סך את בתו בפרי של ערלה במקום חולי שאין בו סכנה, ולא דרך הנאה חשיב, והוי כחצי שיעור שאסור מה"ת ואין לוקין עליו. ע"ש. וכ' המל"מ (פ"ה מהל' יסודי התורה) שאע"פ שאסור מה"ת מותר במקום חולי שאין בו סכנה. עש"ב. וכ"כ בשו"ת זרע אמת ח"ב (סי' מז). ע"ש. ואע"פ שאין דעת מרן הכ"מ (פ"ה מיסוה"ת) כן, וכמש"כ ג"כ הלח"מ (פ"ח מהמ"א) ע"ש. מ"מ י"ל דהוי ס"ס לקלא. עמא הלכה כההוס' נדה, והראב"ד והר"ן, דאיבוד עובר הוי רק מדרבנן, וא"כ יש להתיר במקום חולי שאין בו סכנה, ואח"ל שהלכה כהחולקים וס"ל דהוי מה"ת, שמה הלכה כדברי ה"ה והמל"מ וסיעתם שאף איסור תורה חותר לחולה שאב"ס. (ושאני איסור שבות בשבת דחמיר טובא משאר איסורים, וכמ"ש בכתובות (ע:) ובפרש"י שם. ומש"ה הצריכו שיהיה סכנת אבר בדבר.) וכי"ב כ' הזרע אמת שם. ויש לדחות. ושו"ר בשו"ת חמד פאת השדה (מע' א כלל נב), שעמד ג"כ בסתירת ד' המהרי"ט מסי' צז לסי' צט. ושם עמד וימודד ארש אם יש איסור תורה בהריגת עובר או לא, והביא דברי המהר"ת פלאג' י בשו"ת חיים ושלום הנ"ל, והשיג עליו שבאמת יש איסור תורה בהפלת העובר. וכדמוכח מההוס' חולין לג. בסה"ד. ושעדי כאן לא כ' המהר"י עייאש בבית יצודה (אה"ע סי' יד) דהוי איסורא דרבנן, אלא בשתיית סם, משא"כ בהורג עובר בידים. והביא מ"ש ביקהל שלמה (דף מב ע"ב) דלההוס' הוי איסור דרבנן. והעיר שאין נ"ל כן וכו'. ע"ש. כי מן האמור חשובה מצאת למ"ש ג"כ ידי"ג הנרא"י ולדינברג אב"ד ירושלים בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז (סי' מח דק"צ ע"ב), שבהיות ואליבא דכ"ע

אין בתפלת עובר משום רציחה ממש, וגדולי הפוסקים מבארים שאין האיסור בזה אלא מדרבנן, ע' שו"ת בית יהודה אה"ע סי' יד, וחיים ושלום סי' מ, לכן כל שרופאים נאמנים אומרים שיש צורך רפואי לאם בהפלה, והיא ג"כ מרגישה הרבה סבל מההריון בכל כה"ג נ"ל להקל בדבר. עכת"ד. אולם מכל מש"כ לעיל המעיין ישר יחזו פנימו ששיטת התוס' (סנהד' נט. וחולין לג.) וסיעתם דהוי איסור תורה ממש בהפלת העובר. ואין מקום להסתמך ע"ד הבית יהודה והחיים ושלום להחזיר לעשות הפלה שלא במקום סכנה. וכמ"ש האריה דבי עילאי והדברי יששכר. ושכן ד' המהרי"ט. (וגם לדברינו המהרי"ט מסיק להחמיר). וכבר הבאנו לעיל דברי החקרי לב והבית יצחק שמעקליס, והמהר"ם שיק, והצפנת פענח, והאור שמח במשך חכמה, ועוד אחרונים, שכן הסכימו להלכה שיש איסור תורה בתפלת עובר, וא"כ לכאורה אין להתיר הפלה אלא במקום סכנה. (ומיחו בשתיית סם יש מקום להקל כד' הבית יהודה.) וכבר כתב להשיג לנכון השד"ח ע"ד החיים ושלום שמסתמך ע"ד הפו"ד, (וכ', ולא ידעתי איזה ספר הוא מרמז) בשם הרא"ם פר' משפטים, שאין בזה איסור אלא מדרבנן, וליתא, וגם מה שנשען על הבית יהודה שכ"כ, במחכ"ת שלא בהשגחה כ' כן וכו'. ע"ש. (ומה שהעיר השד"ח בסוגרים, שלא ידע הר"ת "פו"ד", הדבר פשוט שכוונתו להפרישה ודרישה, שכן הוא בדרישה אה"ע סי' יג אות ד בשם הרא"ם פר' משפטים. ע"ש) ומ"מ בהגלות נגלות דברי התורה חסד מלובלין הנ"ל, ובצירוף הס"ס, יש מקום רב להתיר עכ"פ במקום חולי, אף כשאין סכנה לאם. ודו"ק. (וע"ע בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ז (ס"ס קע) שג"כ כ' יש כמה שיטות הסוברים שאיסור הפלת עובר אינו אלא איסור דרבנן. וע"ע בשו"ת אחיעזר ח"ג (ס"ס סה). ובשו"ת מהרש"ג ח"ב (ס"ס רמח). ע"ש. ודו"ק).

והנה ביבמות (מב.) גבי לא ישא אדם מעוברת חבירו, אמרי' דה"ט גזרה שמא תעשה עברה סנרל, ופריך אי הכי דידיה נמי וכו', אלא משום דחסה. (ופרש"י, שממעכו בשעת תשמיש) אי הכי דידיה נמי, דידיה חייס עילויה. הכא נמי חייס עילויה, (פרש"י, שאין אדם מתכוין להרוג הנפש). אלא סתם מעוברת למניקה קיימא. ע"כ. וכ' בשו"ת תורת חסד (סי' מב אות כט בהערה), שמכאן ראייה שעכ"פ יש איסור דרבנן בהמתת עובר, ומש"ה פריך בפשיטות "ה"נ חייס עילויה". ע"כ. וכ"כ בס' ערוך לנר (יבמות מב.) בפרש"י הנ"ל. ע"ש. אולם בשואל ומשיב תנינא (ח"ג סי' מא) העיר ג"כ בטעמא דדחסה, דאמאי חיישי' לדחסה, הא אין ישראל מצווה על עוברין, ומאחר שאפי' כשיהרגנו פטור מהיבא תיתי לחוש לדחסה. ותי' דכל הטעם שאין מצווים על העוברים, כ' הרא"ם בפר' משפטים, משום דלא שייך חזקת חי טרם שיצא לאויר העולם, ומש"ה אף שאם אירע מקרה שהרג עובר פטור, משום דמי יודע אם היה חי, אבל לעשות תקנה כוללת, כיון שהמציאות מעידה ע"פ הרוב כי היה יחיה, שפיר עבדינן תקנתא, דאיל וע"פ רוב יבא לכלל חיים. וזה ברור כשמש. כ"כ. ולפ"ז אין ראייה כ"כ לאסור המתת עובר, דשאני התם דהוי ענין כללי מש"ה שפיר חיישינן לתקנתא דעובר, וכמו עימצינו שמחללים עליו שבת, אע"פ שאין לו חזקת חיים. וכעין מ"ש התוס' נדה (מר:) ויתר הראשונים שהבאו

לעיל אות ב. ואע"פ שפשט לשון רש"י "שאיך אדם מתכסין להרוג תנפ"ש מורה לאיסור, אה"נ דרש"י לשטות בערכין (ז.) שאוסר מה"ת, וכמ"ש התורה"ס שם אות לא. אבל מהגמ' אין ראיה לזה. וכי"ב ראיתי להערוך לנר (יבמות מב.) שהביא ק' הכ"מ על הרמב"ם (פי"א מה' גרשין הכ"ה), דנקט טעמא דדחסה, והרי בגמ' דחו טעם זה, וכ' לתרץ, דהרמב"ם ס"ל דבעובר אפי' איסורא ליכא, ומאי דפריך דאחר נמי חייס עליה, לא פריך מטעם איסורא, אלא דלמה יתסין להמית העובר חנם, אבל אחר שתירץ דסתם מעוברת למניקה קיימא, שיש חשש ו' היא תהרוג את בנה, כמ"ש שם אשה בושה לבא לב"ד ותורגת את בנה, ה"נ יש חשש שיהרוג ודא העובר כדי שלא יהא מוטל על אשתו לפרנסתו וכו'. ולהכי שייך שפיר חשש פן יהרגו בשעת תשמיש. ע"כ. אלא דק"ל שאיך אפשר לומר בדעת הרמב"ם שאין איסור בהריגת העובר, והרי לא התיר הרמב"ם לחתך העובר כשהיא מקשה לילד, אלא מטעם שהוא כרודף, הרי שאפי' כשיש הצלת חיי האם לא התיר להרוג העובר אלא מטעם רודף. ויתור הי"ל לומר שמש"ה כ' הרמב"ם "שמא יזיק הילד בשעת תשמיש, שאינו מקפיד על בן חבירו". הרי שדדיק לומר "שיזיק" ולא "שיהרוג". ואיך באן סכנה ודאית לעובר, ומש"ה אין איסור בזה. (ויסוד התירוף של הערוך לנר, דהרמב"ם ס"ל שאחר שתירץ הש"ס "סתם מעוברת למניקה קיימא" הדרינן לסברא דדחסה, נמצא גם בשו"ת שבות יעקב ח"א (סי' צה), ובשו"ת נודע ביהודה מה"ת (תאה"ע סי' לח), ובשו"ת אגודת איחוד (תאה"ע סי' ח אות ד). ע"ש.) וכן מצאתי בשו"ת עטרת חכמים (תאה"ע סי' א), שדדיק מלשון הרמב"ם דלא חיישתינן אלא שמא יזיק איבריו ולא הריגה ממש. וכתב עוד שם, בטעמא דדחסה, שאף לד' התוס' נדה (מד:) שאין איסור בהריגת עובר, מ"מ כיון שיש מצוה בהצלת אפי' ע"י חילול שבת, ממילא מובן שעל כל אדם להזהר שלא יהרוג העובר במעי אמו. (וכמ"ש ג"כ בנדה לא. לגבי המשמש מטתו ליום צ' שה"ז כאילו שופך דמים.) ע"כ. ודו"ק. וע"ע להלן.

ומעתה כשהרופאים טוענים שנשקפת סכנה לחיי האם, נראה ברדאי שיש להקל לעשות הפלה מכל הני טעמי תריצי, כי חיייה קודמין לחייו, וגם מפני שנחשב העובר כרודף בגרם לה סכנה. והן אמת דלפ"מ שהוכחו במישור מפי סופרים ומפי ספרים שיש איסור תורה בהפלת העובר, י"ל שאין לסמוך על רופאים שאינם דתיים בזה, וכמ"ש הנודע ביהודה קמא (הזי"ד סי' מט) רבדאורייתא אין לסמוך על עדות הרופאים. ע"ש. ואף למ"ש מרן הש"ע ביו"ד (סי' קפז ס"ח) לחלק בין רופא ישראל לרופא עכו"ם, רופאים שמחללים שבת בפרהסיא איתרע חזקתיהו, ואין לסמוך עליהם להקל בשל תורה. וכמ"ש התפארת ישראל (פ"ח דיומא אות כו). ומהר"ח פלאג'י בס' רוח חיים א"ח (סי' תקד סק"ד). וכ"כ במטה אפרים (סי' תריח ס"ב). ובשו"ת הרמ"ץ (תאו"ח סי' לט אות יא). ובשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' יג) בד"ה אך. ע"ש. ומ"מ נראה שאם שדאלת לרופא אחר שלא בפני הרופא הראשון וגם הוא אומר שיש חשש סכנה בדבר נראה שיש להקל. וכעיקר מ"ש בניסין (יט:) דמקרי להו לשני סתים זה שלא בפני זה במסל"ת ומגבי ביה ממשעבדי. ע"ש. ומכ"ש כאן שיש לצרף ולא מרעי אומנותם. ובמ"ש בשו"ת מהר"ש

עגיל ח"ז (סי' קע) שיש להתיר ב"נ להפיל העובר ע"י רופא ישראל, כששני רופאים יאמרו זה שלא בפני זה שיש סכנה לאם עי"ז. ע"ש. וכ"כ כיד"ב בשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' יג) ד"ה אך, הנ"ל. ע"ש. ומכל שכן כשנצטרף שיטת הסוברים שהפלת העובר אסורה רק מדרבנן, שאז לכל הפחות יש מקום לסמוך על ב' רופאים. וע' בשו"ת שבות יעקב ח"א (סי' סה וסו). ובשו"ת בית יצחק (ח"ב מיו"ד ס"ס קסב). ובשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' רסח). ובשו"ת משה האיש (חיו"ד סי' כח-כט). ע"ש. ואכמ"ל. אולם רופא ירא שמים שומר תורה ומצות נאמן. ואם עדיין לא מלאו לעובר ג' חדשים, נראה דבכה"ג אין ב"נ נהרג עליו, וגם לישראל אין איסור מה"ת בזה, שאין הכרת עובר בפחות מג' חדשים, וכמ"ש ביבמות (לז). ובגדה (ח:). וכן בשו"ת חות יאיר (ר"ס לא) צידד בזה. וכן חילק בזה בשו"ת פרי השדה ח"ד (סי' נ אות ה). ע"ש. ובזה היה נראה ליישב ג"כ דברי הערוך לנר (יבמות מב.) בטעמא דדחסה, שלד' הרמב"ם אין איסור כלל בהפלת והמתת העובר, וכבר תמהנו עי"ז (באות ט), ולפי האמור י"ל דס"ל שהואיל ועיקר החשש דדחסה שייך ביותר בתוך ג' חדשים להריונה, וכמ"ש בגדה (לא). ג' חדשים הראשונים קשה לולד וכי'. מש"ה אין עליו תורת עובר לגמרי שיהיה בזה איסור. וע' בנוב"ת (תחז"מ סי' נט) ובשד"ח פאת השדה (מע' א כלל נה). ע"ש. ומעתה י"ל בג"ד דשפיר יש בזה נאמנות גם לרופאים שאיתם דתיים. ועוד שיש מקום לומר דבכה"ג שלא מלא לעובר ג' חדשים שפיר סמכין ע"ד הפוסקים דס"ל דהמתת עובר אינה אלא מדרבנן, מכח ס"ס, שמא הלכה כמ"ד שהמתת עובר מדרבנן, ואת"ל דהיי מה"ת, שמא בפחות מג' חדשים אינו אלא מדרבנן, וא"כ יש להתיר גם במקום חולי שאין בו סכנה כלל. ולפחות נסמוך בזה ע"ד הרופאים כשהם שנים זה שלא בפני זה. וכ"כ בשו"ת צר יעקב (סי' קמא) שאם רופאים מומחים אומרים שיש סכנה לעובר מותר לעשות הפלה. והן אמת כי גם בפעולת ההפלה עצמה נגרם סכנה לאם, שהרי כל מפלת בחזקת סכנה, וכמ"ש הרמב"ן בזה"א והובא בהרא"ש וזה"ן (יזמא פג.). וכ"כ האחרונים. וא"כ מאי חזית לסכן האם עתה ולהפיל גם העובר, וכבר האריך בזה בשו"ת בית שלמה (תחז"מ סי' קלב). וסיים, ומ"מ אם היא אומרת שמרגישה ויודעת בעצמה שאין ההפלה סכנה לה כמו העיבור והלידה, אפשר שנאמר בזה לב ידע מרת נפשו ושומעין לה אם רצונה בכך. ע"ש. ובפרט דעובר ירך אמו, וכשם שמוותר לחתוך אבר פנימי מהחולה להצילו ממות, אע"פ שגם החיתוך יש בו סכנה, דהו"ל מכה של חלל. ה"נ הכא משרא שרי. וידוע מ"ש השבות יעקב ח"ג (סי' עה) שמוותר לעשות רפואה לחולה מסוכן ע"מ או שיחיה או שימות מיד, ואין חוששין לחיי שעה של החולה, כיון שיש ספק להציל חייו. ע"ש. וכיד"ב כ' בחי' הרשב"ץ (כתובות ז). בנער שיש לו שבר וימצאים לו בני מעין והוא בסכנה גדולה בכל יום, ורופא מומחה מיעץ לנתח הנער אלא שהדבר כרוך בסכנת נפש, אם למות או לחיים. והשיב להיתרא. ושכן הוא מעשים בכל יום. והובא להלכה בשו"ת לבושי-מרדכי (חיו"ד מה"ת סי' פז). ע"ש. וע"ע בשו"ת בנין דוד (סי' מז). ובשו"ת לבושי-מרדכי (תחז"מ סי' לט). ע"ש. וכ"ש היום שהתמחו הרופאים היטב בדברים אלו, והורחקה הסכנה, לכן יש להורות להיתר.